

Ohtlike ja radioaktiivsete jätmete käitlemise korraldus (järelaudit)

Kas ohtlike ja radioaktiivsete jätmete käitlemise korraldus on paranenud võrreldes 2018. aastaga?

Ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise korraldus (järelaudit)

Kas ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise korraldus on paranenud võrreldes 2018. aastaga?

Kokkuvõte auditeerimise tulemustest

Riigikontroll on ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemist põhjalikult auditeerinud 2015. ja 2018. aastal

Keskkonnaministeerium ei ole pärast Riigikontrolli 2018. aasta auditit teinud otsuseid ohtlike jäätmete käitlemise korraldamise parandamiseks ega suutnud töötada välja toimivat Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse majandamisvormi, mille korral kataksid kõik ohtlike jäätmete ladestamisega ja keskuse toimimisega seotud kulud jäätmete tekitajad.

Tehislike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise eeltööd on käima läinud, kuid puudub raha lõppladustuspaiga pikaajaliseks finantseerimiseks riigi poolt.

Auditi olulisemad järeldused

Keskkonnaministeerium ei ole suutnud 22 aasta jooksul tagada riigi omandis oleva Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse (OJKK) isemajandamist ja ei ole kindel, et seda suudetakse teha tulevikus. See läheb vastuollu põhimõttega, et saastajad peavad ise kõik oma kulud katma.

- Vaivara OJKK käitamisleping lõppeb 2023. aastal. Senine keskuse majandamise mudel ei ole ennast õigustanud, kuid endiselt on tegemata otsus selle muutmise kohta. Samal moel jätkamine tähendab, et Keskkonnaministeerium toetab keskust edasi, kasutades maksumaksja raha.
- Ladestusala sulgemisega seotud kulud on suuremad, kui selleks kogutav raha, ning riik on katnud ka muid Vaivara OJKK majandamisega seotud kulusid. Jätkuvalt on vaja leida riigieelarvest raha keskuse ülalpidamiseks.
- Keskuse majandamise tulevikuplaanide tegemisel tuleb arvestada, et praeguste ladestusmahtude juures täitub Keskkonnaministeeriumi kavandatud ladestusala laiendus 10–12 aastaga, keskuse asukoht ei pruugi olla atraktiivne mitteladestatavate jäätmete käitlemiseks ja tegelike kulude arvestamisel teenuse hinda kujuneks see kaks korda suuremaks praegusest.

Keskkonnaministeerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Rahandusministeeriumiga ei ole leidnud lahendust tehislike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise pikaajalisele rahastamisele, et anda kindlus selle tähtaegseks valmimiseks 2040. aastal.

Vaivara keskuse valitseja on Keskkonnaministeerium, haldaja Keskkonnaagentuur, igapäevane majandaja eraettevõtte.

Foto: Riigikontroll

Keskkonnaministeerium soovib Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse laiendamisse investeerida

4,28 miljonit eurot.

Selleks soovitakse kasutada ka Ida-Virumaa õiglase ülemineku fondi raha.

Radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise kogumaksumuseks hinnati 2019. aastal koostatud radioaktiivsete jäätmete riiklikus tegevuskavas

90 miljonit eurot.

Tegelikuses läheb see tõenäoliselt märksa kallimaks.

- Lõppladustuspaiga rajamine on ajakriitiline projekt, kus viivitused seavad kahtluse alla selle õigeaegse valmimise ja toovad kaasa kallinemise. Juba ladustuspaiga projekteerimiseelsed tegevused on viibinud ja nende maksumus on poole kallim (15 miljonit) esialgu kavandatud.

AS A.L.A.R.A. (kes vastutab Paldiski endise tuumaobjekti haldamise eest) kodulehel loetakse päevi, mis on jäänud kohustuseni lammutada 2040. aastal vanad tuumareaktorid (ekraanitõmmis 13.05.2022)

Allikas: AS A.L.A.R.A. koduleht

Riigikontrolli olulisemad soovitused

- Teha niipea kui võimalik otsus Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse majandamisvormi kohta, mis tagaks keskuse pikaajalise kasutuse ja isemajandamise, arvestades kõiki võimalikke asjaolusid, sh ladestusala täitumist, keskuse asukohta ja kõiki kulusid arvestavat ladestamisteenuse võimalikku hinda.
- Taotleda Keskkonnaministeeriumil koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Rahandusministeeriumiga prioriteetse tegevusena rahastust riigieelarve strateegiast radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamiseks vähemalt aastateks 2024–2026, võimaluse korral aga pikemaks perioodiks.

Keskkonnaministeeriumi vastus:

Keskkonnaminister selgitas, et alanud on Vaivara OJKK kompleksi keskkonnamõju strateegiline hindamine, detailplaneeringu uuendamine ja ehituse eelprojekti elluviimine. Need tegevused peaksid ministri sõnul tagama, et ohtlike jäätmete ladestamise võimekus säiliks pikaajaliselt, mh erandolukordades ja ka selliste ohtlike jäätmete puhul, mida eraomandisse kuuluv käitleja ei ole valmis turutingimustel vastu võtma. Ministri väitel valmivad mõjuhinnangud, detailplaneering ja eelprojekt 2023. aastal.

Täiendavalt on Keskkonnaministeeriumil kavas 2022. aasta jooksul koostada Vaivara jaoks eraldiseisev tegevuskava, mis hõlmab ka omandivormi küsimust. Keskkonnaministri hinnangul peaks Vaivara kompleks olema selliselt suunitletud, et turutõrkega ohtlike või muude jäätmete puhul oleks soodustatud ringlussevõtt ja ladestamine oleks viimane lahendus, sealjuures tuleks ladestamise võimekust võimalikult pikaajaliselt säilitada.

Keskkonnaminister kinnitas, et radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga projekt on äärmiselt oluline. Seetõttu esitas minister eriplaneeringu ja mõjude hindamise ning uuringute tarbeks 2022. aasta kevadel riigieelarve strateegiasse lisataotluse kogusummas 5 466 666 eurot (käibemaksuta) aastateks 2023–2025.

Sisukord

Riigi roll ohtlike jäätmete käitlemise korraldamisel	4
Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse majandamine	7
Keskkonnaministeerium pole otsustanud, kuidas Vaivara keskust majandada	7
Ladestamisega seotud kulused ei kata ladestajad	11
Radioaktiivsete jäätmete käitlemise korraldus	16
Tehislike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise rahastus on ebakindel	16
Keskkonnaamet peab looduslike radioaktiivsete jäätmete käitlemise kohta tegema teavitustööd	19
Riigikontrolli soovitusel ja auditeeritu vastused	22
Auditi iseloomustus	25
Auditi eesmärk	25
Hinnangu andmise kriteeriumid	25
Riigikontrolli varasemaid auditeid ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete valdkonnas	28
Lisa A. Radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise ajakava ja rahastusvajadus	29

Riigi roll ohtlike jäätmete käitlemise korraldamisel

1. Jäätmeseaduse kohaselt on Keskkonnaministeeriumi ülesanne lähtuvalt jäätmekavast **korraldada ohtlike jäätmete käitluskohtade võrgu arendamist**.¹ Ohtlike jäätmete käitluskohad on nende kokku kogumise kohad, aga ka võimalused töötlemiseks/taaskasutamiseks, põletamiseks ja ladestamiseks. See ei tähenda, et Keskkonnaministeerium peab ise jäätmekäitluses otseselt osalema, kuid jäätmetekitajatel peab olema võimalus mõistliku hinnaga jäätmeid ära anda ning jäätmekäitlusettevõtetal peavad olema võimalused käitlusvõimsuste loomiseks ja kindlus investeringute tegemiseks. Sellega peab olema tagatud, et ohtlikud jäätmed ei kogune pikaks ajaks ladudesse ega keskkonda, kus need võivad põhjustada ohtu keskkonnale ja inimestele.

2. 2018. aastal auditis juhtis Riigikontroll tähelepanu sellele, et Eestis on probleeme käitlemata ohtlike jäätmete **kuhjumisega**, mis oli oluliselt suurenenud, ning et Keskkonnaministeeriumil tuleks pöörata tähelepanu ohtlike jäätmete käitlemise korraldamisele, sh selle sõltumisele vähestest käitlusvõimalustest.² Toona lubas Keskkonnaministeerium, et jäätmete kuhjumist analüüsitakse ning ohtlike jäätmete käitlemist käsitletakse ringmajanduse arengukavas.

3. Riigikontroll vaatas, kas Keskkonnaministeerium on pööranud enam tähelepanu ohtlike jäätmete käitlemise korraldamisele, sh oma rolli täpsustamisele, ning kas ohtlike jäätmete käitlemise võimalused tagavad nende käitluse ja kuhjumise vältimise.

4. Endiselt kehtib 2014. aastal vastu võetud jäätmekava, kus ohtlike jäätmetega seoses on üksnes välja toodud riigi eesmärk tagada ohtlike jäätmete riiklike käitluskeskuste järjepidevus.³ Ringmajanduse arengukava koostamisest loobuti ja uus jäätmekava on koostamisel. Selle põhjuseks on valitsuse soov vähendada arengudokumentide arvu ja koostada valdkondlikud arengukavad.⁴ Seega ei ole pärast 2018. aastat riigi (Keskkonnaministeeriumi) rolli ohtlike jäätmete käitlemise korraldamisel strateegilistes valdkonda juhtivates dokumentides täpsustatud.

5. Keskkonnaministeeriumi sõnul lasub riigil kohustus tagada ohtlike jäätmete vastuvõtmise ja käitlemise korraldamine ning üldjuhul ministeerium ohtlike jäätmete käitlemisse sekkuda ei taha, kuid teeb seda juhul, kui on avastatud turutõrkeid (nt puuduvad käitlusvõimalused, turg ei paku teenust, teenuse hind kujuneb liiga kalliks). Praegu ei ole kusagil kirjas, mis tingimustel ja mis kujul Keskkonnaministeeriumi-poolne sekkumine aset leiab.

6. Keskkonnaministeerium osaleb jäätmekäitlusturul, omades Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskust (OJKK), mille läbi subsideeritakse jäätmekäitlusahela kõige ebasoositumat lahendust – ladestamist (vt p 50–56). Varem on toetatud ohtlike jäätmete põletamise seadmete rajamist (Kunda tsemenditehases). Euroopa Liidu ühtekuuluvusfondist on

Kuhjumine – olukord, kui jäätmeid on kogunenud ladudesse aasta lõpul rohkem, kui oli seal aasta alguses.

Keskkonnaministeerium sekkub ohtlike jäätmete käitlusesse, kui esineb turutõrkeid

Teadmiseks, et

Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) on toetanud 270 000 euroga projekti [nakkusohtlike jäätmete ettevalmistamiseks ringlussevõtuks](#).

Kaudselt on seotud ohtlike jäätmetega ka 11 jäätmejaamaprojekti, kus eesmärk on ohtlike jäätmete liigiti kogumine.

KIKi ettevõtete ressursitõhususe programmist on toetatud projekte, mis on panustanud ka ohtlike jäätmete tekke vähendamisse.

¹ Jäätmeseadus, § 65 lg 1.

² [Ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise järelaudit](#), 25.09.2018, lk 9–13.

³ [Riigi jäätmekava 2014–2020](#) (kehtivust pikendatud 2022. a lõpuni), lk 29. Kolmest keskusest vaid üks on jäänud riigi omandisse. Seega on tagatud ühe keskuse töö.

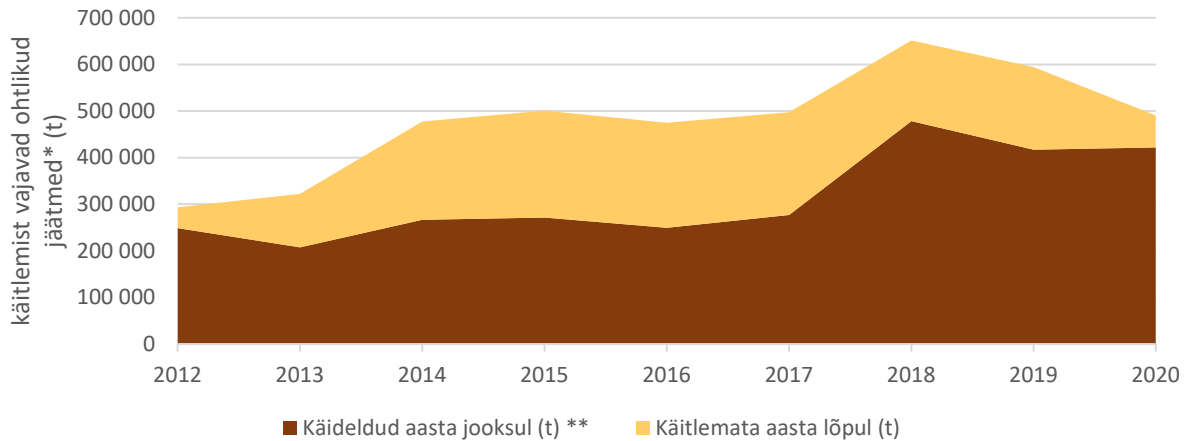
⁴ Koostamisel on [keskkonnavaldkonna arengukava 2030](#).

perioodil 2014–2020 toetatud ühte projekti, mis oli seotud ohtlike jäätmete ringlussevõtiga.

Käitlusvõimaluste olemasolu ja jäätmete kuhjumine on korralduse edukuse indikaatorid

7. Ohtlike jäätmete käitluse korraldusele hinnangu andmiseks on üks võimalus vaadata käitlusvõimaluste olemasolu ja kogunemist ladudes. Aastatel 2018–2020 moodustasid nn kuhjunud jäätmed veerandi käitlemist vajavatest ohtlikest jäätmetest. See on parem 2015.–2017. perioodist, kus vastav näitaja oli 45% (vt joonis 1).

Joonis 1. Käitlemist vajavate ohtlike jäätmete (v.a põlevkivijäätmete) kogus ja käitlus aastatel 2012–2020

* Käitlemist vajavad jäätmed = laoseis aasta algul + teke + import. ** Käideldud aasta jooksul = taaskasutatud + ladestatud + kõrvaldatud + määratlemata käitlus + eksport.

Allikas: Riigikontroll jäätmearuandluse infosüsteemi andmetel

Saastunud pinnase käitlemine Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuses.

Foto: Riigikontroll

2020. aastal lõpetas Kunda Nordic Tsement ohtlike jäätmete põletamise

8. Jäätmete kuhjumist, s.t aasta lõpul ladudes seisvat ja käitlemata jäätmete kogust võib mõjutada mõne üksiku jäätmeevoogu käitluse seis ja see võib olla ka põhjendatud. Näiteks on tavapärane, et ohtlike ainete gaasaastunud pinnas „seisab laos“, s.t toimub selle käitlemine kompostiaunades ja see võib võtta mitu aastat aega.

9. Aastatel 2018–2020 moodustas koguseliselt olulise osa ladudes seisvatest jäätmetest saastunud pinnas. Samas võib jäätmete seismise põhjuseks olla see, et mõne jäätmeevoogu käitlemiseks puuduvad Eestis võimalused, kuid väikeste jäätmemahtude tõttu tuleb jäätmeid koguda pikema aja jooksul, et välistel käitlejatel oleks huvi neid vastu võtta.

10. 2020. aastal lõpetas ohtlike jäätmete vastuvõtu Kunda Nordic Tsement AS, kes oli aastaid olulisim ohtlike jäätmete põletaja Eestis (võimsusega 12 000 – 13 000 t/a). Kunda tehase põletusvõimsuste olemasolu oli Keskkonnaministeeriumile oluline ning selle rajamist oli riik ka omal ajal toetanud. Põletamise lõpetamise tulemusena tekkis olukord, kus osa ohtlike jäätmeid ei saanud enam samal moel ja mahus Eestis käidelda.

11. Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaameti sõnul on nad pärast Kunda tehase põletusvõimaluste sulgemist olukorda jälginud ja analüüsinud. Mõlemad on leidnud, et mõned jäätmeliigid küll kuhjuvad, kuid olulisi probleeme ohtlike jäätmete käitluses veel ei ole.⁵

⁵ Jäätmeseadus, § 28 lg 7. Jäätmeid võib ladustada enne taaskasutamist kuni kolm aastat (sh põletada energia saamise eesmärgil) ja enne kõrvaldamist ühe aasta.

Ohtlike jäätmete eksport on võimalik, kuid sellest sõltumine teeb käitluse haavatavaks

Teadmiseks, et

Lätis on ohtlike jäätmete põletustehas ja ladestamine riigi ettevõtte LEGMC hallata. Soomes kuulub energiaettevõttes Fortum, kes tegeleb ka ohtlike jäätmete ladestamisega, 51% riigile.

Üks Eestis ohtlike jäätmeid tekitav ettevõtte on plaaninud käidelda oma varem Kundas põletatud jäätmeid ise (mahus 5000 t/a).

12. Keskkonnaministeerium selgitas, et kui ohtlike jäätmeid ei ole võimalik käidelda Eestis, siis saab neid käitlemiseks eksportida teistesse riikidesse või ka leida jäätmetele muid taaskasutusvõimalusi. Kuna Kunda tehas võttis ohtlike põlevjäätmeid vastu tasuta, valisid paljud ettevõtted Keskkonnaministeeriumi sõnul kergema tee ja viisid need Kundasse põletada. Samas olnuks võimalik eraldada ohtlikest jäätmetest enam aineid ja anda need ringlussevõtuks üle teistele käitlejatele.

13. Jäätmete ekspordil tuleb meeles pidada, et sellega kaasnevad kulud ja asjaajamine (väljaveolubade taotlemine). Ohtlike jäätmete veole seatakse järjest rangemaid reegleid, näiteks on kolmandatesse riikidesse vedu range kontrolli all, üldjuhul ei taha ladestamiseks mõeldud jäätmeid teised riigid vastu võtta.

14. Eesti väikeste jäätmemahude tõttu on jäätmete eksport väljakutse, kuna spetsiifiliste jäätmeliikide kogused võivad olla väga väikesed ja väliste partnerite huvi nende käitlemise vastu väike. Ka eelistavad välisriikide käitlejad käidelda eelisjärjekorras oma riigi ohtlike jäätmeid, nende piiriülest vedu pigem taunitakse. Seega teeb üksnes ekspordist sõltumine jäätmekäitluse haavatavaks.

15. Üks Eesti ettevõtte on kavandanud rajada enda raha eest ohtlike jäätmete põletustehase võimsusega 15 000 tonni aastas (lisaks on kasutada senine võimsus 2000 t/a). Ettevõtte sõnul on kõige realistlikum aeg tehase valmimiseks 2024. a esimene poolaasta. Kuna põletusvõimsused on Eestis praegu väikesed, on ettevõtte juba soetanud lisalaopindasid kogunevate jäätmete tarvis.

16. Ühest küljest on jäätmete kogumine sihipärane tegevus, et tehase tööle hakkamisel need jäätmed põletada, teisalt on reaalne võimalus, et need seisvad seal lubatud kolmest aastast kauem, kui tehas tähtajaks valmis ei saa. Ettevõtte sõnul peaks riik olema projektist rohkemgi huvitatud kui ettevõtte ise, et hoiduda ohtlike põlevjäätmete kuhjumisest.

17. **Riigikontrolli hinnangul** ei ole Keskkonnaministeerium piisava selgusega väljendanud strateegilistes dokumentides, mis on osapoolte rollid ohtlike jäätmete käitluse korralduses, ega andnud selget signaali ettevõtetele, kas Eestis on vajalikud mingid (miinimum)jäätmekäitlusvõimsused ja mis juhul ministeerium sekkub jäätmekäitlusturule. Üksnes ekspordile lootmine võib Eesti väikese ohtlike jäätmete käitlusturu olukorras tuua kaasa jäätmete käitlemata jätmise riski ning probleemide tekkides peab lõpuks nendega tegelema ikkagi Keskkonnaministeerium.

18. Riigikontrolli soovitused keskkonnaministrile:

- Sõnastada uues jäätmekavas selgelt, mis on Keskkonnaministeeriumi roll seoses ohtlike jäätmete käitlemisega ning kas ja milliseid ohtlike jäätme käitlemise võimalusi riik ise pakub või millesse ja mis kujul sekkub. Seejuures täpsustada turutõrke tähendust ohtlike jäätmete käitluse kontekstis.
- Prioritiseerida koostöös Keskkonnaametiga tegevusi/projekte, mis on vajalikud oluliste jäätmekäitlusvõimaluste loomiseks, eriti nende ohtlike jäätmete puhul, mis kipuvad ladudesse kuhjuma ning mille ekspordi või käitlemise võimalused Eestis on piiratud.

Keskkonnaministri vastus:

Keskkonnaministeerium arvestab osaliselt [esimese] soovitusel. 2022. a lõpus valmib riigi jäätmekava, kus kajastatakse ka Keskkonnaministeeriumi rolli seoses ohtlike jäätmete käitlemisega, sh sellega, milliseid ohtlike jäätmete käitlemise võimalusi riik ise peab ohtlike jäätmete käitluse kui terviku korralduseks tagama ja haldama.

Keskkonnaministeerium arvestab osaliselt [teise] soovitusel. Ohtlike jäätmete osas näeme, et oluline on tagada ohtlike jäätmete käitlemise riigipõhine võimekus, sh põletamine ja ladestamine, aga on eelisjärjekorras tagatud ringlussevõtu soodustamise raamistik ning maandatud risk, et ohtlikud jäätmed hakkavad kuhjuma. Keskkonnaamet jälgib protsessides seaduses sätestatud kohustusi.

Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse majandamine

19. Nii nagu tavajäätmetegi puhul peaks ohtlikud jäätmed eelkõige ringlusse võtma ja muul moel taaskasutama. Kui see ei ole võimalik, tuleb need rangeid keskkonnanõudeid järgides põletada või ladestada. Ohtlike jäätmete ladestamise puhul on oluline tagada, et need ei ohustaks keskkonda ning et ladestamisega seotud kulud oleksid kaetud.⁶

20. Ohtlike jäätmeid (v.a põlevkivi töötlemise järgseid ja asbesti sisaldavaid jäätmeid) on Eestis võimalik ladestada üksnes riigile kuulavas Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuses.⁷ Keskkonnaministeerium Vaivara OJKK valitsejana ja Keskkonnaagentuur volitatud asutusena peavad tagama, et riigi vara kasutatakse heaperemehelikult ja tulemuslikult, s.t et ettevõtjad saavad jäätmeid sinna üle anda, jäätmed käideldakse ja ladestatakse, seejuures ei reostata keskkonda ning keskust majandatakse hästi.

Keskkonnaministeerium pole otsustanud, kuidas Vaivara keskust majandada

21. Riigikontroll juhtis nii 2015. aasta kui ka 2018. aasta auditis^{8, 9} tähelepanu asjaolule, et Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaagentuur ei olnud suutnud keskust heaperemehelikult majandada – keskuse töö oli seiskunud novembrist 2012 kuni jaanuarini 2016 (kuna korduvalt olid ebaõnnestunud hanked leida operaator) ja keskkonda jõudis reostus. Maksumaksja raha oli kasutatud keskuse töös hoidmiseks ja ka tekkinud reostuse likvideerimiseks.¹⁰

22. Riigikontroll leidis juba 2015. aasta auditis, et oluliseks eelduseks keskuse heaperemehelikuks majandamiseks on vaadata üle selle omandivorm ja teha otsus edasise majandamise kohta. Keskkonnaministeerium leidis nii 2015. kui ka 2018. aastal, et Vaivara OJKK omandivormide variante on vaja veel analüüsida, et tagada süsteemsem ja järjepidevam majandamine, ning planeerida investeeringuid pikema aja kohta.

⁶ [Jäätmeseadus, § 34¹. Prügila kulud.](#)

⁷ Mõnel ettevõttel on oma prügila, kus ladestatakse enda tekitatud jäätmeid.

⁸ [Ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise järelaudit](#), 25.09.2018.

⁹ [Ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemine](#), 08.06.2015.

¹⁰ 2013.–2018. aastal vähemalt 3 miljonit eurot. [Ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise järelaudit](#), 25.09.2018, lk 27.

Teadmiseks, et

Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskus rajati Ida-Virumaale 2000. aastal Euroopa Liidu raha eest. Keskuse peamine tegevus on ohtlike jäätmete ladestamine.

Keskuse majandamises ei ole toimunud muutusi

23. Eelmisest auditist möödunud nelja aasta jooksul sisulist muutust Vaivara OJKK majandamises toimunud ei ole ja 2022. aasta maiks otsust edasise majandamise kohta ei ole tehtud. Endiselt haldab riigi omandis olevat maatükki lühiajalise lepingu alusel erakäitaja, kes võtab vastu ja käitleb ohtlike jäätmeid, kuid ladestusala sulgemise ja nõrgvee puhastusega seotud investeeringute eest vastutab riigi volitatud asutusena Keskkonnaagentuur. Seega on vastutus keskuse toimimise eest jagatud.

Teadmiseks, et

Keskkonnaministeerium on perioodil 2017–2021 Vaivara OJKK tegevusi rahastanud kahest Keskkonna-investeeringute Keskuse keskkonna-programmi projektist summas 744 536 eurot. Lisaks on kasutatud raha Keskkonnaagentuuri ja Keskkonnaministeeriumi eelarvest ning prüügila sulgemisreservist.

Keskuse majandamise valikud

24. Alates 2018. aastast on Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaagentuur kasutanud kokku ligi 1 miljon eurot selleks, et hinnata keskuse keskkonnaseisundit ja nõrgveepuhasti tööd, puhastada keskust ümbritsevat ringkraavi reostunud mudast, analüüsida keskuse majanduslikku väärtust, teha investeeringuid keskuse kanalisatsiooni- ja drenaažitorustikku ning nõrgveepuhastisse, katta osaliselt ladestusala ning lahendada ka õiguslikke vaidlusi.¹¹

25. Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaagentuuri ja praeguse käitaja hinnangul on keskuse majandamiseks tulevikus peamiselt neli võimalust:

- keskust majandab riigi tellimusel eraettevõtte, kelle leidmiseks tehakse hange ja sõlmitakse leping 5–6 aastaks (praegune olukord);
- riik annab keskuse pikaajalisele (15–20 a) rendile kohustusega seal teha investeeringuid ja ühtlasi võtta vastu erakorraliselt tekkinud ohtlike jäätmeid;
- keskust opereerib täies ulatuses riik ise (nt riigi äriühinguna);
- keskus võõrandatakse eraettevõttele.

Käitaja ei ole kohustatud keskusesse investeeringuid tegema

26. Keskuse lühiajalisele rendile andmine ei ole häid tulemusi andnud – käitaja ei ole olnud selle perioodi jooksul kohustatud ega motiveeritud investeeringuid tegema, et tagada keskuse pikaajaline majanduslik toimetulek. Eraoperaatorile keskuse müümine või pikaajalisele rendile andmine motiveeriks keskkusesse rohkem investeerima ja seda arendama.

27. Samas oleks eraomanik sel juhul ohtlike jäätmete ladestamisel Eestis monopoolses seisundis ning tuleks arvestada riskiga, et teenuse hind kujuneb liiga kõrgeks. Probleemide tekkimisel peaks Keskkonnaministeerium ikka ise keskuse üle võtma ja majandamisega tegelema.

28. Riigi äriühinguna oleks keskus täiesti riigi kontrolli all, sh igapäevane majandamine. See aga eeldab ohtlike jäätmete käitlemise pädevust, mis oleks riigil endal vaja välja arendada. Eri omandivormide võimaluste ja puuduste põhjalikku analüüsi ei ole Keskkonnaministeerium teinud.

Keskusel puudub majanduslik väärtus

29. Et üldse kaaluda keskuse omandi- ja majandamisvormi muutmist, tellis Keskkonnaagentuur 2018. aastal hinnangu keskuse majanduslikule väärtusele. Hinnangu järgi ei ole Vaivara OJKK majandustegevus jätkusuutlikult kasumlik, mistõttu sel puudub turuväärtus.¹²

30. Ekspertidid tõid välja, et keskuse väärtuse puudumise ja varade riigile kuulumise tõttu on käitajatele kasumlikum keskust opereerida, tegemata

¹¹ Vaidlused on toimunud nõrgveepuhasti ehitajaga tehnoloogia pärast.

¹² Müügieelse auditeerimise koondaruanne: Vaivara ohtlike jäätmete käitluskompleks. Domus Kinnisvara OÜ, 2018.

Ladestuskärg – isoleeritud süvend maapinnas, kuhu ladestatakse jäätmed.

Keskkonnaministeerium plaanib teha otsuse 2023. aastal

sinna investeeringuid. Kuna potentsiaalsed käitajad ei pea oma pakkumishinda kalkuleerides arvestama prügila jätkusuutlikuks tegevuseks vajalike kulutustega, tähendab see, et operaator teenib küll kasumit, kuid üüri-lemingu lõppedes seisavad Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaagentuur (või Vaivara OJKK uus omanik) silmitsi olukorraga, kus olemasolev ladestusmaht, millel on oluline osa keskuse väärtuses, on suures osas ammendunud. Praegusest neljast **ladestuskärjest** on peaaegu kolm täis ning viimaste aastate ladestustempo jätkudes täitub viimane tühi kärj 2–3 aastaga (käitaja hinnangul 2024. a lõpuks).

31. Keskkonnaministeerium kavatses otsuse keskuse majandamise kohta teha hiljemalt 2023. aasta lõpuks. Nii kaua kehtib ka keskuse käitamise leping. Selle aja jooksul soovitakse koostada keskuse pikaajaline kava (2022. a jooksul), arendada välja keskuse lisaladestuskärjed (maksimummahus 120 000 t) ja leida võimalusi kasutada keskust mitmekülgselt.

32. Ala laiendamiseks on Keskkonnaministeerium koostöös Keskkonnaagentuuri ja kohaliku omavalitsusega algatanud detailplaneeringu, keskkonnamõju hindamise ja ehituse eelprojekti koostamise (vt joonis 2).

Joonis 2. Vaivara OJKK detailplaneeringuga kavandatava laienduse eeldatav skeem

Allikas: Vaivara OJKK detailplaneeringu lähteülesanne (31.01.2022)

33. Keskuse ladestusala laiendamise kuluks on hinnatud 4,28 miljonit eurot. Sellest 3,28 miljonit soovitakse saada Euroopa Liidu õiglase ülemineku fondist¹³, ülejäänud riigi kaasfinantseeringuna.

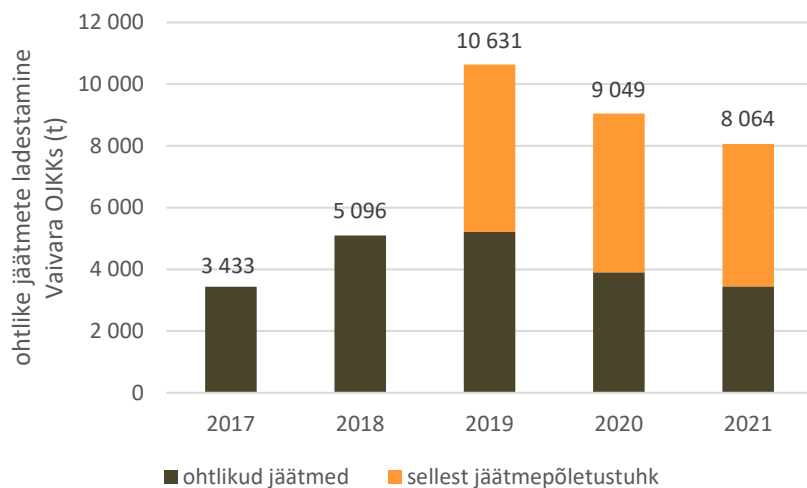
¹³ Taotlus on Euroopa Komisjonile esitatud, otsus tehakse tõenäoliselt 2022. aasta suvel.

Uus ladestusala täituks 10–12 aastaga

34. Keskkonnaministeeriumil on lisaks soov muuta Vaivara OJKK mitmekülgeks jäätmekäitluskeskuseks, mis pakub turutõrkega jäätmete käitluslahendusi ning kus võiks lisaks ladestamisele ehk arendada välja erinevaid ohtlike jäätmete töötlemise/käitlemise võimalusi ning käidelda ka muid jäätmeid (nt olme-, pakendijäätmeid). Selle tarvis korraldatakse ideekorje.

35. Riigikontroll juhib tähelepanu, et viimaste aastate ladestustempo juures täituks uus ladestusala juba 10–12 aastaga. Ajavahemikul 2000–2021 on Vaivara OJKKsse ladestatud 66 939 tonni ohtlike jäätmeid. Selle kogusega on täidetud peaaegu kolm ladestuskärge neljast. Kõigist jäätmetest pool (32 840 t) on ladestatud viimase nelja aasta jooksul, mil keskmine ladestamisemaht on olnud 8200 tonni aastas (vt joonis 3). Olulisima osa ladestatud jäätmetest moodustavad töödeldud jäätmepõletustuhk ja metallitööstuses tekkiv sulatusräbu.

Joonis 3. Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuses ladestatud ohtlikud jäätmed (2017–2021)

Allikas: riiklik jäätmearuandlus

Teadmiseks, et

Vaivara OJKK nelja kärje ladestusmaht on kokku 120 000 t, s.t 30 000 t/kärg. Ligikaudu 1/3 selle koostisest moodustab aga muu materjal (toestus, vahekihid, tühimike täitmine, teed, katmine). Ühte kärge on ladestatud ligikaudu 20 000 – 25 000 t ohtlike jäätmeid.

Vaivara keskuse asukoht ei pruugi olla atraktiivne mitteladestatavate jäätmete käitluseks

36. Kui arvestada, et uuele alale saab ladestada 80 000 – 100 000 tonni jäätmeid (vt märkus vasakul), siis täitub ladestusala juba 10–12 aastaga. Nii lühike ajaperspektiiv ei pruugi võimalikele käitajatele olla atraktiivne, kuna kohe peaks mõtlema hakkama uue ladestuala rajamisele. Samas lõpeb käitaja jäätmepõletustuha ladestamise leping veebruaris 2023. Kui seda tuhka Vaivara OJKKs ei ladestata, siis see ala nii kiiresti ei täitu.

37. Riigikontroll juhib tähelepanu ka sellele, et Vaivara OJKK geograafiline asukoht¹⁴ ei soosi selle muutmist atraktiivseks jäätmekäitluskohaks nende jäätmete korral, mis lõpladestusele ei lähe.¹⁵

38. Ida-Virumaa ohtlike jäätmete teke (v.a põlevkivitööstuses tekkiv) moodustab 23% riigi kogutekkest (2020. a) ja nendest väike osa jõuab Vaivara OJKKsse. Keskkonnaministeerium on ise tõdenud, et Vaivarasse ladestatakse vaid üksikuid jäätmeliike.¹⁶ Enamik ohtlike jäätmeid tekib

¹⁴ Vaivara OJKK [asukoht](#) (Maa-ameti koduleht).

¹⁵ Sellele on viidanud ka kinnisvaraekspertid. Müügieelse auditeerimise koondaruanne: Vaivara ohtlike jäätmete käitluskompleks. Domus Kinnisvara OÜ, 2018.

¹⁶ Metallide pindamisel, sh galvaniseerimisel ja tsinkimisel tekkinud jäätmed, plii sulatusräbu, tahkestatud ja stabiliseeritud jäätmed, nt jäätmepõletustuhk.

Tallinnas ja Harjumaal ning üle poole Vaivara OJKKs ladestatavat ohtlikest jäätmetest tuleb Tallinnast.

39. Piirkonnas paikneb näiteks ka Kiviõli jäätmete taaskasutuskeskus, kus on ohtlike jäätmeid võimalik koguda, käidelda ja taaskasutusse suunata. Olmejäätmete käitlemise takistuseks võib olla kaugus asulatest, kuna selle transport moodustab olulise osa kuludest. Ka ei ole olmejäätmete puhul esmane probleem praegu nende käitlemise võimaluste puudumine, vaid pigem liigiti kogumise kehv korraldus.¹⁷

40. Samas ei ole keskuse praeguse käitaja sõnul Eesti suuruse juures jäätmete transport Vaivara OJKKsse keskuse majandamisel suur takistus. Seega sõltub keskuse majandamine sellest, kui võrd suudetakse parandada keskuse majandamisvormi ja leida jäätmekäitlusturu jaoks atraktiivseid lahendusi.

41. **Riigikontrolli hinnangul** on lubamatu, et Keskkonnaministeerium ei ole Vaivara OJKK majandamis- ja omandiküsimuses ikka veel otsust teinud. Aastate jooksul tehtud analüüsidele vaatamata ei ole selge, mis on keskuse tulevikuperspektiiv ja mil määral peab riik panustama selle ülalpidamisse. Senine majandamisvorm, kus vastutus keskuse majandamise eest on jagatud riigi ja käitaja vahel ning reguleeritud lühiajalise lepinguga, ei ole end õigustanud, kuna käitajal puudub kohustus ja ka motivatsioon teha investeeringuid.

Ladestamisega seotud kulud ei kata ladestajad

42. Olulisim tegevus Vaivara OJKKs on ohtlike jäätmete ladestamine. Sellega on seotud ka keskuse suurimad kulud. Ladestamisega seotud kulud peab katma saastaja (ladestamisele minevate jäätmete tekitaja) ning see peab sisalduma jäätmeseaduse kohaselt ka teenuse hinnas.

43. 2018. aasta auditis juhtis Riigikontroll tähelepanu sellele, et ladestamisala sulgemiseks kogutav sulgemisreserv ei kata sugugi kõiki kulusid ning selle määra tuleks tõsta.¹⁹ Keskkonnaministeerium leidis toona, et tasumäära (sulgemisreservi) suurendamise lepingulisi võimalusi tuleks kaaluda. Ka lootis ministeerium, et kulude katmisele võib lahendust pakkuda keskkonnatasude seaduse muutmine, millega sooviti tõsta ladestamise saastetasu.

44. Riigikontroll vaatas, kas ettevõtetelt kogutav sulgemisreserv katab jäätmete ladestamisega seotud kulud, mida Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaagentuur on teinud tegelike kulude katmiseks; ning milliseks võib teenuse hind kujuneda, kui kõik kulud on tasumäära sisse arvestatud.

45. Kuna ladestusala ja kogu keskuse omanik on riik, siis vastutavad investeeringute ja ladestusala katmise eest Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaagentuur, kuid igapäevased ladestamisega seotud majandamise kulud katab erakäitaja (vt joonis 4). Selle eest küsib käitaja ettevõtetelt teenustasu.

¹⁷ [Riigi ja kohalike omavalitsuste tegevus olmejäätmete kogumisel ja taaskasutusse suunamisel](#). Riigikontroll, 2016.

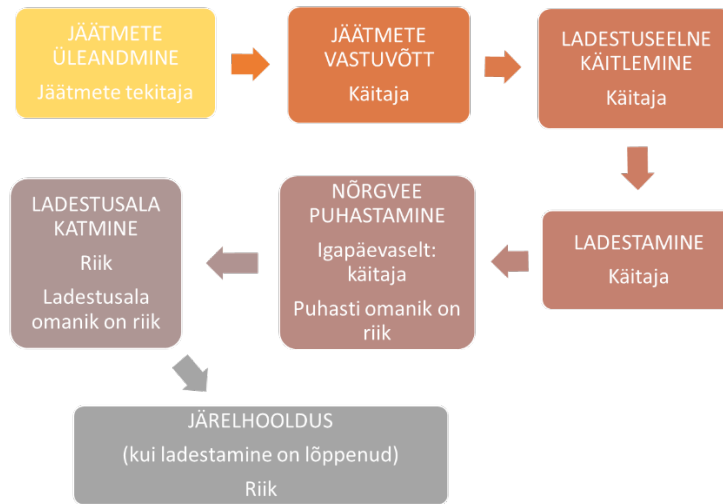
¹⁸ [Jäätmeseadus, § 34¹](#).

¹⁹ [Ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise järelaudit](#). 25.09.2018, lk 24.

Teadmiseks, et

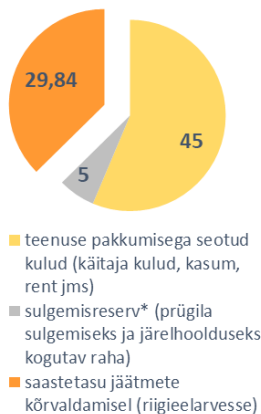
jäätmeseaduse kohaselt peab tasu, mida prügilä käitaja võtab mis tahes jäätmete prügilasse ladestamise eest, katma prügilä rajamise, kasutamise ja sulgemise kulud.¹⁸

Joonis 4. Riigi (Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaagentuuri) ja käitaja vastutus Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse majandamisel

Allikas: Riigikontroll

Joonis 5. Jäätmete ladestamise teenuse hinna (79,84 eurot/t) jaotus

* 5% ladestamise teenustasust (50 eurot). Alates 2022. aastast 15% (7,5 eurot).

Allikas: Riigikontroll käitaja andmetel

46. Jäätmete ladestamise teenustasu on Vaivara OJKKs 50 eurot/tonn + saastetasu (29,84 eurot/tonn²⁰).²¹ Seega maksab ühe tonni jäätmete ladestamine Vaivara OJKKs ümardatult kokku 80 eurot.

47. Kuni 2021. aasta lõpuni suunati sellest 50 eurost 10% (5 eurot) sulgemisreservi²², mis peaks katma ladestusala sulgemise ja järelhooldusega seotud kulud.²³ 45 eurot kasutab käitaja ladestamise ja keskusega seotud majandamiskulude katmiseks.

48. Saastetasu laekub riigieelarvesse (vt joonis 5). 2018.–2021. aastal laekus riigieelarvesse 979 945 eurot Vaivara OJKKs ladestatud ohtlike jäätmete saastetasu.

49. Perioodil 2000–2021 on Vaivara OJKKs ladestatud 66 939 tonni ohtlike jäätmeid. Keskkonnaagentuuri andmetel oli sulgemisreservi laekunud 2021. aasta lõpuks 334 803 eurot.²⁴

50. 2022. aasta alguse seisuga on peaaegu täielikult suletud²⁵ kaks ladestuskärge, kuhu on ladestatud maksimaalselt 50 000 tonni jäätmeid. Aastatel 2018–2021 tehti sulgemistöid 407 036 euro eest. Enne 2018. aastat tehti sulgemistöid 107 244 euro eest. Seega on poole ala (50 000 t) sulgemiseks kasutatud kokku vähemalt 514 280 eurot, s.t üle 10 euro/t. Kahe ladestuskärje katmiseks kasutati ära kogu sulgemisreservi raha ja enamgi, seega ei ole praeguseks veel katmata 17 000 tonni jäätmete tarvis sulgemisreservis raha.

Suletud on kaks ladestamiskärge neljast

Suletud ladestusala.

Foto: Riigikontroll

²⁰ Keskkonnatasude seadus, § 21 lg 1 p 1.

²¹ Vaivara OJKK hinnakiri (12.04.2022).

²² Vaivara OJKK sulgemiseks kogub jooksvalt tagatisvara (sulgemisreservi) Keskkonnaagentuur. Ladestusala sulgemise ja järelhoolduse kohustuse on riik keskuse käitajalt võtnud endale.

²³ Ladestusala kaetakse etappidena, kui mõni ladestuskärg on täis saanud.

²⁴ 2013. aastal oli eelmiste perioodide jääk 113 161 eurot (2012.–2016. a oli keskuse töö peatunud ja sulgemisreservi ei laekunud), 2016.–2021. a kogunes 203 642 eurot.

²⁵ Kui kõik neli ladestuskärge on täitunud, toimub kogu ladestusala lõplik katmine ja haljastamine.

51. Peale selle on Keskkonnaagentuur 2014. aastal tellinud kanalisatsiooni- ja drenaažitorustike parendustöid (koos ehitusjärelvalvega 174 442 euro eest) ning nõrgvee paakautodega väljavedu (14 561 euro eest). Mõlemad tööd olid ladestusala nõrgvee kogumiseks ja keskkonnasaastamise vältimiseks vajalikud.

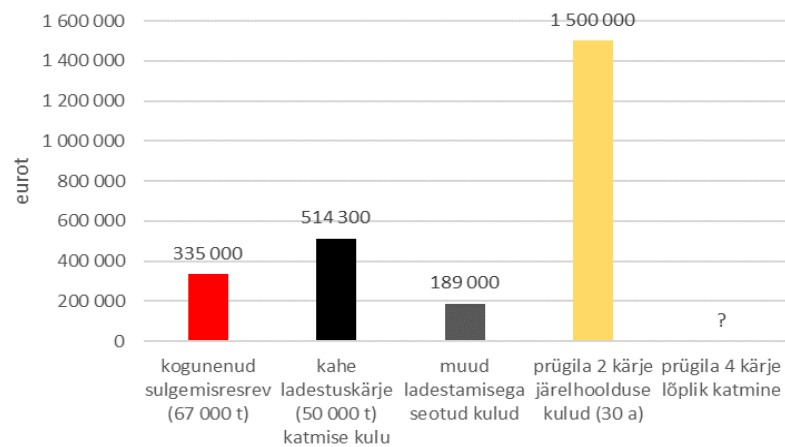
52. Ka ei sisalda ladestamise teenuse hind riigi omandis olevate kõigi seadmete ja hoonete amortisatsiooni, prügila järelhoolduse tuleviku-kulusid (Keskkonnaministeeriumi hinnangul 100 000 eurot aastas 30 aasta jooksul pärast ladestusala sulgemist) ning reostuse likvideerimisele, uuringutele, õigusabile tehtud kulutusi. Lisaks tuleb pärast nelja kärje täitumist ladestusala lõplikult korrastada ja haljastada. Joonisel 6 on esitatud kahe ladestuskärje sulgemisega seotud kulud.

Teadmiseks, et

2018. aastal hindas ekspert kogu nelja olemasoleva ladestuskärje sulgemisreservi puudujäägiks 309 000 eurot. Ta märkis seejuures, et reaalne summaarne puudujääk on tõenäoliselt suurem sulgemistööde maksumuse ajas kallinemise tõttu.

Allikas: Vaivara Ohtlike Jäätmete Käitluskeskus: ettevõtte väärtushinnang. Valuation Services. 2018.

Joonis 6. Vaivara OJJK kahe ladestuskärje sulgemisega seotud kulud ja sulgemisreserv

Allikas: Riigikontroll Keskkonnaagentuuri ja Keskkonnaministeeriumi andmete põhjal

Sulgemisreservi kogumisel ei ole arvestatud tegelike kuludega

53. Seega on 5 eurot/t olnud ilmselgelt liiga väike tasu, et katta ladestusala sulgemisega seotud kulusid. Enne käitajaga tehtud lepingu kehtivusaja lõppu oli tasumäära keeruline muuta.

54. 2022. aasta alguses, mil kahe ladestuskärje katmiseks tehtud kulud olid teada, tegi Keskkonnaagentuur aga uue hanke ja sõlmis käitajaga uue lepingu, kus sulgemisreservi läheb küll rohkem raha – vähemalt 15% teenustasust, s.t 7,5 eurot/t –, aga siiski ebapiisavalt, et sulgemisega seotud kulusid katta. Selle määra puhul ei ole arvestatud ei tegelike kulude ega võimaliku tulevikuinflatsiooniga.

Riik toetab kaudselt ohtlike jäätmete ladestajaid

55. Keskkonnaministeerium ei ole suutnud tagada, et sulgemisreserv kataks vähemalt sulgemisega seotud kulud. Jäätmete tekitajad ei ole katnud ka muid kulusid.

56. Kui 2000. aastal, mil keskus rajati, oli oluline, et Keskkonnaministeerium aitab rangetele nõuetele vastavat keskust rajada ning teeb esmase investeeringu, siis 22 aastat hiljem peaks suutma rakendada põhimõtet, et saastaja/tarbija katab enda tegevusega seotud kulud. Vastasel juhul toetab riik kaudselt saastajaid, see ei motiveeri saastajaid oma tegevust muutma (nt et tekiks vähem jäätmeid või neid taaskasutatakse) ning võib tekitada ka ebavõrdset konkurentsi (kui ühte käitlusmoodust subsidieritakse ja teist mitte).

Keskkonnaministeerium soovib Vaivara OJKK majandamiseks kasutada saastetasu

Teadmiseks, et

Soomes ei maksta ladestamise saastetasu (jäätmemaksu) nende ohtlike jäätmete puhul, mille taaskasutamine ei ole võimalik, ning need tuleb ladestada (nt jäätmepeletustehaste tuhk).

Allikas: Soome Keskkonnaministeerium, [jäätmetasud ja -maksud](#) (12.04.2022).

Ladestamise tegelik hind kujuneb kõrgeks

57. Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaagentuur on vajalike kulude katmiseks taotlenud riigieelarvest raha, kuid ei ole seda sealt saanud. Seetõttu on kasutatud projektipõhiselt Keskkonnainvesteeringute Keskuse raha (vt p 24). Ka on Keskkonnaministeerium pakkunud välja võimaluse suunata ohtlike jäätmete käitlemise (sh Vaivara OJKK) korraldamise kulude katmiseks osa ohtlike jäätmete saastetasust sihtotstarbeliselt Keskkonnaministeeriumi eelarvesse.²⁶

58. Riigikontroll leiab, et selle asemel, et n-ö ringiga läbi riigieelarve ladestamise saastetasu tagasi Vaivara OJKKsse suunata, tuleks prioriteetsena tõsta sulgemisreservi määra. See aitaks riigil täita kohustust prügila majandamisel, s.t katta ladestamisega seotud kulusid, ja oleks ka vastavuses jäätmeseadusega. Seejuures tuleb hinnata ohtlike jäätmete ladestustasu tõstmise vajadust, millel võib olla mõju ohtlike jäätmeid tekitavatele ettevõtetele ja ka Vaivara OJKK majandamisele.²⁷

59. Keskkonnaministeerium on Riigikontrollile öelnud, et pärast uue ladestusala kasutuselevõttu (vt joonis 2) peab olema tagatud, et keskus on isemajandav, s.t et lisaks muudele kuludele kataks teenustasu ka laienemiskulud (vt p 33).

60. Riigikontroll juhib tähelepanu, et kui võtta arvesse seni tehtud ladestamisega seotud kulud, siis kujuneb uue ala ladestamisteenuse hind märksa kõrgemaks võrreldes praegusega (80 eurot/t). Seda ka siis, kui hinda ei arvestata rajamisega seotud kulusid (4,28 miljonit eurot) ning üritatakse katta üksnes majandamise, ladestusala sulgemise ja järelhooldusega²⁸ seotud kulud (vt tabel 1).

Tabel 1. Ohtlike jäätmete ladestamisega seotud kulud

Kulu	Kulude katmine vanal ladestusalal (eurot/t)	Tegelikud kulud (eurot/t)
Käitaja kulud, kasum, üür (2022. a aprilli seisuga)	45	45 (käitaja võib seda muuta)
Sulgemisreserv (prügila katmine + lõplik korrastamine ja haljastamine)	5 (7,5 alates 2022. a)	10 + lõplik korrastamine ja haljastamine
Rajamise kulud (uue ala puhul 4,28 miljonit eurot)	Ei ole arvestatud hinda	43*
Järelhooldus (100 000 eurot/a, 30 a)	Ei ole arvestatud hinda	30
Amortisatsioon (nõrgveepuhasti, drenaaž, torud)	Ei ole arvestatud hinda	4
Reostuse likvideerimisega jms seotud kulud	Ei ole arvestatud hinda	Loodetavasti ei teki
Saastetasu**	29,84	29,84 (60**)
KOKKU (eurot/t)	79,84 (82,84)	161,84 (+30,16**)
Rajamiskuludeta		118,84

* Arvestusega, et ladestatakse 100 000 tonni jäätmeid. ** Keskkonnaministeerium soovib jäätmete kõrvaldamise saastetasu tõsta 60 euronit tonni eest.

Allikas: Riigikontroll Keskkonnaagentuuri, Keskkonnaministeeriumi andmetel

²⁶ Keskkonnatasude seaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu (03.11.2021).

²⁷ Keskkonnatasude seaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõule (03.11.2021), millele soovitakse tõsta ladestamise saastetasu, ei ole tehtud korralikku mõjuanalüüsi (millele on viidanud ka kooskõlastavad osapooled) ega analüüsitud ohtlike jäätmete ladestustasu tõstmise mõju ohtlike jäätmeid tekitavatele ettevõtetele ja Vaivara OJKK majandamisele.

²⁸ [Jäätmeseadus, § 36](#) lg 2: „Järelhoolduse kulud kannab suletud prügila endine käitaja või selle puudumisel prügila maaomanik“. Vaivara OJKK puhul Keskkonnaministeerium.

Vastuolu – selleks, et keskust ära majandada, tuleb rohkem ladestada

Teadmiseks, et

jäätmepõletustuhka ladestatakse Vaivarasse alates 2019. aastast. See moodustab üle poole ladestatavatest jäätmetest ning seetõttu täitub ladestusala tavapärasest 2–3 korda kiiremini.

Vaivara OJKK ladestusala (halli värvusega on jäätmepõletustuhk).

Foto: Riigikontroll

61. Praegune käitaja ütleb, et ladestamise teenustasu on problemaatiline tõsta, sest tõenäoliselt ei oleks Vaivara OJKK ladestusteenus siis turul enam konkurentsivõimeline ja jäätmed eksporditakse. See kehtib eelkõige jäätmepõletustuha kohta, mida on varem eksporditud Soome. Kuna ladestatavate jäätmete ekspordi võimalused on piiratud (eriti väikeste koguste puhul), on ohtlike jäätmete tekitajad tõenäoliselt valmis kõrgemat hinda ladestamise eest siiski maksma.

62. Käitaja sõnul on väga oluline, et jäätmepõletustuhk ladestataks Vaivara OJKKs, kuna just selle eest saadav tasu aitab Vaivara OJKKd ära majandada. See tekitab aga vastuolulise olukorra, kus keskkonnameesmärkidest lähtuvalt tuleks jäätmeteket vähendada, eelistada ringlussevõttu ja vältida ladestamist, kuid praeguse keskuse majandamismudeli juures – mis on keskendunud peamiselt ladestamisele – aitab suurem ladestamine keskust käigus hoida. Seejuures ei sisalda ladestamisteenuse praegune hind kõiki kulusid (vt tabel 1).

63. Olukorras, kus keskuse käitamise lepingu kehtimise periood on olnud varem kuus aastat (2016–2021) ning viimane on ainult kaks aastat (2022. a jaanuarist kuni 2023. a detsembrini), on arusaadav, et selle perioodi jooksul soovib käitaja teenida kasumit ning kuna keskus kuulub riigile, ei ole käitaja ülesanne ka tagada keskuse pikaajalisus ja tulevik.

64. **Riigikontrolli hinnangul** ei kata Vaivara OJKK teenuse hind kõiki kulusid, mistõttu ollakse vastuolus jäätmeseadusega ning teenuse pakkumine pole jätkusuutlik. Keskkonnaministeeriumi tellitud analüüsid ja tehtavad arendused aitavad küll olukorra lahendamisele kaasa, kuid see ei põhjenda otsustamatust – jäätme keskuse tulevase majandamise vormi saab ära otsustada sõltumata sellest, millal ala laiendamine toimub või mis arendusi soovitakse seal näha.

65. Riigikontrolli soovitused keskkonnaministrile:

- Teha niipea kui võimalik otsus Vaivara OJKK pikaajalise ja jätkusuutliku majandamise huvides selle majandamismudeli kohta. Otsuse tegemist ei takista praegused arendustegevused ning see annaks turuosalistele võimaluse olukorraga arvestada. Vaivara OJKK tulevikuplaane tehes tuleks arvestada oluliste asjaoludega nagu uue ladestusala võimalik kiire täitumine, keskuse geograafiline asukoht, ladestusala majandamisega seotud tegelikud kulud ja ladestatavate jäätmete tegelik kõiki kulusid kattev ühikuhind.
- Tagada saastetasu võimaliku kasutamise asemel Vaivara OJKK tegevuse vastavus jäätmeseadusele (§ 34¹), et ladestamise tasu kataks prügilajagamise, kasutamise ja sulgemisega seotud kulud. Vaivara OJKK tegevuse toetamine riigi poolt peab olema sotsiaalmajanduslikult ja keskkonna seisukohalt hästi põhjendatud.

Keskkonnaministri vastus:

Otsuste tegemiseks on vajalik terviklik vaade. Keskkonnaministeerium on valmistamas ette Vaivara OJKK jaoks tegevusplaani, mis hõlmab ka omandivormi küsimust, ja arvestame Riigikontrolli ettepanekuga, et need punktid peaksid olema selles kajastatud.

Keskkonnaministeerium on planeerinud Vaivara jaoks eraldiseisva tegevuskava 2022 ja selle üks eesmärk on saavutada keskuse isemajandamise võimekus, sh ladestustasu määramine, mis kataks prügila sulgemisega seotud kulud. Kaalume seda, missugune süsteem on selleks kõige tõhusam.

Ka saastetasu roll on neid kulusid katta ja peakski olema selle jaoks suunitletud „saastaja maksab printsiibi“ alusel ja sellekohaseks kasutuseks eraldatud. Samas nõustume, et praegu ei ole tagatud ei „saastaja maksab“ printsiibi terviklik täitmine saastetasudega ja nende kasutamisega ega ka see, et jäätmeseaduse § 341 alusel oleksid kulud kõikehõlmavalt jätkusuutlikult kaetud, ehk see punkt vajab lahendamist.

Saastetasustamise puhul märgime samas, et kuna selle roll on laiemalt ka keskkonnakasutuse suunamine, siis igal juhul tuleb seda hinnata mõlemast lähtekohast tulenevalt – keskkonnakestlikuma otsuse soodustamine ja sellele alternatiivkulu tagamine ning lisaks keskkonnakaitsekulutuste ja -häiringu hüvitamine

Radioaktiivsete jäätmete käitlemise korraldus

66. Keskkonnaministeeriumi kohustus on tagada kõigi Eesti inimeste kiirgusohutus, sh radioaktiivsetest jäätmetest tuleneva kiirguse eest. Kiirgusohutuse tagab ja sellega kaasnevad kulud katab üldjuhul radioaktiivsete jäätmete tekitaja. Keskkonnaministeerium peab korraldama kiirgusohutusega seotud tegevusi selliselt, et radioaktiivseid jäätmeid tekiks võimalikult vähe ning tagatud oleks nende ohutustamine, s.t nõuetekohane käitlemine.

Tehislike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise rahastus on ebakindel

67. Keskkonnaministeeriumil ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil²⁹ on kohustus ehitada valmis [tehislike radioaktiivsete jäätmete](#) lõppladustuspaik seoses Paldiski endise tuumaobjekti lõpliku likvideerimise vajadusega ning asjaoluga, et teised riigid ei võta Eestis tekkinud radioaktiivseid jäätmeid lõppladustamiseks vastu.³⁰ Lõppladustuspaiga rajamise otsus on tehtud Vabariigi Valitsus 28.04.2016. aasta kabinetinõupidamisel.

68. Riigikontroll juhtis 2018. aastal tähelepanu sellele, et tehislike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamisel ei tohi tekkida viivitusi, kuna tööde edasilükkamisel tekib oht, et see ei valmi tähtajaks – 2040. aastaks – ning kasvada võivad projekti elluviimise kulud (nii Paldiski endise tuumaobjekti peahoone ehitusliku olukorra halvenemise kui ka ehitushindade pideva kallinemise tõttu).

Tehislikud radioaktiivsed jäätmed – tehislike kiirgusallikate kasutamisest pärinevad jäätmed, nt tuumakütuse kasutamise jäägid, mõõteseadmed, tehislike radionukliididega saastunud esemed.

Teadmiseks, et

2021. aasta lõpu seisuga on Eestis 432 m³ käideldud ja 731 m³ käitlemist vajavaid tehislike radioaktiivseid jäätmeid. Lisaks tekib endise tuumaobjekti likvideerimisel 1000 m³ radioaktiivseid jäätmeid.

Igal aastal võetakse vastu lisaks u 0,5 m³ radioaktiivseid tehislike jäätmeid (vanad kiirgusallikad, andurid, saastunud esemed jms) ning 5 m³ saastunud metallijäätmeid.

Lõppladustuspaik soovitakse rajada kokku 3000 m³ radioaktiivsete jäätmete ladustamiseks.

²⁹ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi haldusallas on riigi omandis olev äriühing [AS A.L.A.R.A.](#), kes vastutab Paldiski endise tuumaobjekti ja Eestis tekkivate tehislike radioaktiivsete jäätmete käitlemise ja ladustamise eest ning projektide elluviimise eest.

³⁰ [Kiirgusseaduse § 61 lg 3¹](#) sätestab, et Eestis tekkinud radioaktiivsed jäätmed lõppladustatakse Eestis, kui just ei ole sõlmitud teiste riikidega vastavaid kokkuleppeid. Selliseid kokkuleppeid Eestil ei ole.

69. 2018. aastal ei oldud alustatud veel lõppladustuspaiga keskkonnauuringute ega planeeringute tegemist. Toona lubas Keskkonnaministeerium peatselt alustada keskkonnauuringute tegemist ja otsis selleks raha.

Lõppladustuspaiga projekteerimiseelne etapp läheb juba poole kallimaks

Teadmiseks, et

juba eriplaneeringu ja keskkonnamõju hindamise esimese ja teise etapi läbiviimiseks korraldatud riigihange läks peaaegu viis korda kallimaks, kui algul eeldati (300 000 euro asemel 1 396 368 eurot).

Teadmiseks, et

rahastus projekteerimiseelise etapi [esimese osa](#) tarvis tuleb 85% ulatuses Euroopa Liidu Üheteuuluvusfondist ning 15% ulatuses Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnaprogrammist.

Teadmiseks, et

alates 2026. aastast (pärast projekteerimiseelset tegevusi) vastutab lõppladustuspaiga rajamise eest **Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium**.

70. 2019. aastal, mil eraldati esmane raha³¹, alustas Keskkonnaministeerium koostöös AS A.L.A.R.A.-ga küll projekteerimiseelset etappi ettevalmistavaid tegevusi (vt lisa A 2021.–2015. a tegevused), kuid lepingute sõlmimiseni jõuti 2021. aastal, kavandatust paar aastat hiljem.³² Lõppladustuspaiga projekteerimiseelne etapp läheb esialgu hinnatud 7,5 miljoni asemel maksma vähemalt poole rohkem – 15,1 miljonit eurot. Ettevalmistavate tegevuste käigus maksumus täpsustus, kuid osaliselt on kallinemine tingitud ka viivitustest.

71. Kuna kõigi projekteerimiseelsete tegevuste tarvis raha ei leitud, oldi sunnitud need jagama kahte etappi. Ainuüksi esimene osa sellest (2019–2023), millele on rahastus olemas, läheb maksma 8,6 miljonit eurot. Selle jaoks saadi raha ELi Üheteuuluvusfondi saastunud alade ja veekogude korrastamise meetmest (7,6 miljonit)³³, vajalik lisarahastus (1 miljon) leiti teiste Üheteuuluvusfondi tegevuste mitteabikõlblikuks muutunud kulude arvelt. Teise osa (2024–2025) tarvis aga raha veel ei ole (vt ka lisa A).

72. Lõppladustuspaiga rajamise peamine probleem on ebakindlus pikaajalises rahastuses. Seda vaatamata sellele, et lõppladustuspaiga rajamise vajadus on kirjas nii kiirgusohutuse riiklikus arengukavas (KORAK) ja selle rakenduskavas³⁴, radioaktiivsete jäätmete käitlemise riiklikus tegevuskavas³⁵, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis 2021–2023³⁶, Eesti 2035 tegevuskavas³⁷ ja riigi eelarvestrateegiates³⁸.

73. Vabariigi Valitsuse 04.07.2019. a kabinetiistungil otsustati, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil tuleb koostöös Keskkonnaministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga otsida võimalusi lõppladustuspaiga projekteerimise ja ehitamise rahastamiseks ELi toetustest ja teistest välisvahenditest. Kui aga raha ei leita ning kui kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu menetlus ei ole lõpule viidud 2023. aasta lõpuks, menetletakse lisavahendite vajadust riigi eelarvestrateegia protsessis.

74. Keskkonnaministeeriumi sõnul on vähe tõenäoline, et lõppladustuspaiga rajamise edaspidiste etappide elluviimiseks on võimalik saada välisrahastust. Üldjuhul ei toeta välisrahastajad

³¹ Keskkonnaministri 04.04.2019. a käskkiri nr 1-2/19/286.

³² [Radioaktiivsete jäätmete käitlemise riikliku tegevuskava](#) (Keskkonnaministeerium, 2019) kohaselt oleks tegevused pidanud algama 2019. aastal (vt lk 60). Lepingud uuringute ja planeeringu tegemiseks sõlmiti 2021. aasta oktoobris.

³³ Meetme tegevus 7.2.2 „Saastunud alade ja maastikupilti risustavate ohtlike ehitiste likvideerimine ning ohtlike ainetega saastunud veekogude ja nende kaldaalade korrastamine”.

³⁴ [Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027 ja selle 2022–2025 rakendusplaan](#), meede 3.2.

³⁵ [Radioaktiivsete jäätmete käitlemise riiklik tegevuskava](#), lk 61–65 (tabel 6).

³⁶ [Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2021–2023](#), aluspõhimõte 4.13, lk 15.

³⁷ [Vabariigi Valitsuse tegevuskava „Eesti 2035“](#) (uuendatud 28. aprill 2022), lk 10.

³⁸ Lõppladustuspaiga rajamine on olulise tegevusena kirjas nii 2020.–2023., 2021.–2024. kui ka 2022.–2025. aasta riigieelarve strateegias, vt [Riigi eelarvestrateegia 2022–2025 ja stabiilsusprogramm 2021](#), lk 49.

Rahastamise ebakindluse tõttu on Euroopa Komisjon algatanud ka rikkumismenetluse

radioaktiivsete jäätmetega seotud lõppladustuspaiga rajamist, v.a nõustamine³⁹, kuna see on iga riigi enda vastutus.

75. 2018. aastal algatas Euroopa Komisjon Eesti suhtes direktiivi 2011/70/Euratom rikkumismenetlused.⁴⁰ Komisjoni hinnangul ei ole selge, kuidas on Eestis tagatud suuremahuliste projektide rahastamine (nt reaktorisektsioonide lammutamine ja lõppladustuspaiga rajamine) ja selleks vajaduse korral rahaliste vahendite kättesaadavaks tegemine.

76. Keskkonnaministerium selgitas Euroopa Komisjonile, et lõppladustuspaiga rajamiseks raha planeerimine käib läbi riigieelarve ning lõppladustuspaiga rajamine on prioriteetse tegevusena ka riigieelarve strateegias mainitud. Tõepoolest, Keskkonnaministerium on esitanud riigieelarve strateegia koostamisel lisataotlusi lõppladustuspaiga rajamiseks, kuid ei ole seda piisavalt prioritseerinud ning ei ole kõigi teiste valdkondade projektidega konkureerides rahastust saanud.

77. Rahastamise ebakindlus seab kahtluse alla kogu projekti tähtaegse elluviimise. Kuigi raha on olemas 2023. aasta lõpuni, tuleks riigieelarve strateegias kokku leppida rahastus vähemalt järgmiseks, 2024.–2025. aasta etapiks. Vastasel juhul võivad praegused ettevalmistavad tegevused kaotada oma aja- ja asjakohasuse. Kindlasti on ka risk, et tööd seetõttu kallinevad.

Lõppladustuspaiga võimalikud tulevikulahendused:

Maapealne betoonkarp

Šahti tüüpi lõppladustuspaik

Allikas: AS A.L.A.R.A.

78. **Riigikontrolli hinnangul** on positiivne, et Keskkonnaministerium on koostöös ASi A.L.A.R.A. ja Keskkonnaametiga vaatamata viivitusele viimas ellu lõppladustuspaiga rajamise ettevalmistava etapi esimest osa. Puudulik on olnud Keskkonnaministeriumis ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumis projekti prioritseerimine, et tagada projektile pikaajaline rahastus riigieelarvest. Lõppladustuspaiga rajamine on kallis ja ajakriitiline projekt, mis tuleb igal juhul ära teha, kuid mis võib minna märksa kallimaks, kui rahastust tagatud ei ole.

79. **Riigikontrolli soovitus keskkonnaministrile:** selleks, et tagada tehilike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga õigeaegne valmimine aastaks 2040, seada koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi ning Rahandusministeriumiga kõigi poolt prioriteetseks tegevuseks tehilike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamine ja teha vastav taotlus 2023.–2026. aasta riigieelarve strateegiasse 2022. aasta sügisel, et rahastus oleks olemas vähemalt aastateks 2024–2026, võimaluse korral pikemaks perioodiks.

Keskkonnaministri vastus:

Keskkonnaministerium peab projekti äärmiselt oluliseks. Seetõttu esitasime eriplaneeringu ja mõjude hindamise ning uuringute tarbeks 2022. aasta kevadel riigieelarve strateegiasse lisataotluse käibemaksuta kogusummas 5 466 666 eurot aastateks 2023–2025. Riigikontrolli soovitus hõlmab ka aastat 2026.

³⁹ Koostöös Rahvusvahelise Aatomiagentuuriga (IAEA) viiakse läbi projekt, mille eesmärk on ajakohastada õigusloomet eelkõige lõppladustuspaiga rajamise kontekstis.

⁴⁰ Rikkumismenetlused nr 2018/2028 ja 2018/2114 direktiivi 2011/70/Euratom kohta. Rikkumismenetlus nr 2018/2114 lõpetati 2021. aasta juunis, rikkumismenetluse nr 2018/2028 kohta infot 2022. aasta mai seisuga ei ole.

Oleme teadlikud, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on samuti esitanud riigieelarve strateegia lisataotluse, mis hõlmab perioodi 2026–2028 eelarvevajadusi.

Looduslik radioaktiivne aine ehk NORM

(*Naturally Occurring Radioactive Material*) – looduslikke radionukliide sisaldav aine, mille aktiivsus või aktiivsuskontsentratsioon on kiirgusohutuse seisukohalt oluline.

Allikas: [kiirgusseadus, § 6](#)

Teadmiseks, et

looduslikest allikatest pärinev radioaktiivne jääk või jääde on tekkinud Eestis metallitööstuses niobiumi-tantaalimaagi töötlemisel ning põhjavee (eelkõige kambrium-vendi põhjaveekihist) puhastusjaamade käitamisel.

Põhjavee töötlusel on tekkinud NORM-jäätmeid 2020.–2021. aastal 112,8 tonni, hinnanguliselt võib neid igal aastal tekkida 30–60 tonni.

Metallitööstuse NORM-jääke oli 2022. aasta alguseks kogunenud 615 tonni.

Metallitööstuse NORM-jäägid viidi Eestist välja 2022. aasta mais

Teadmiseks, et

Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskuse prügilasse on lubatud kuni selle sulgemiseni vastu võtta kokku 1000 tonni radionukliide sisaldavaid veepehmdussetteid.

Teadmiseks, et

Keskkonnaameti andmetel kasutab kambrium-vendi põhjaveehaardeid kokku 80 veekäitlejat, kellest hinnanguliselt võiks kiirgusohutushinnangut vajada 55–60.

Keskkonnaamet peab looduslike radioaktiivsete jäätmete käitlemise kohta tegema teavitustööd

80. 2018. auditis leidis Riigikontroll, et Keskkonnaministeeriumil puudus selge seisukoht ja ka lahendus, kuidas Eestis tekkivaid looduslikke radionukliide sisaldavaid jäätmeid ja jääke (NORM-jäätmeid ja -jääke⁴¹) käidelda. Radioaktiivsete jäätmete riiklikus tegevuskavas puudusid täpsemad suunised nende käitluse kohta ning seal ei olnud leidnud käsitlust käitlusvõimalused, mida toona Keskkonnaametis kaaluti – NORM-jääkide segamine ja pinnasetäitena kasutamine, NORM-jäätmete tavajäätmete prügilasse ladestamine jms. Ühe ettevõtte NORM-jäägid olid kogunenud juba alates 2004. aastast ettevõtte territooriumile ja selle käitlemiseks otsiti lahendusi.

81. 2019. aastal võeti vastu uus radioaktiivsete jäätmete riiklik tegevuskava, kus metallitööstuses tekkivate NORM-jääkide käitlemise võimalusena nähti nende segamist põlevkivijäätmetega ja kasutamist sadamaala täitematerjalina või riigist välja viimist. Põhjaveetöötlusel nähti võimalusena vahetada filtermaterjal⁴² välja enne, kui see ületab teatud kiirgustaseme, ning arutleti selle materjali tava- või ohtlike jäätmete prügilasse ladustamise võimaluste üle.⁴³

82. 2022. aasta alguseks oli Eestis kogunenud 614 tonni metallitööstuses tekkinud NORM-jääke, mis tuli Keskkonnaameti väljastatud loa kohaselt Eestist välja viia 2022. aasta lõpuks. Need jäätmed viidi Eestist välja 2022. aasta mai alguses.⁴⁴

83. Alates 2019. aastast on joogiveetöötlusel tekkivaid NORM-jäätmeid võimalik ladestada Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskuse prügilas.⁴⁵ Selleks peab prügila järgima kindlaid jäätmete vastuvõtmise, ladestamise ning ala märgistamise ja mõõdistamise nõudeid. 2020.–2021. aastal on neli vee-ettevõtet sinna ladestanud 113 tonni NORM-jäätmeid.

⁴¹ NORM-jäägi ja -jääme mõiste erinevus tuleneb sellest, et esimest kavatakse veel tulevikus kasutada, teist mitte (vt [kiirgusseadus, § 56](#)).

⁴² Põhjavee puhastamisel kasutatakse filtermaterjali, kuhu võivad akumulieruda lisaks raskmetallidele jms ka radionukleiidid. Kui see filtermaterjal sisaldab liiga palju radionukliide ja ületab teatud kiirgustaseme, kvalifitseerub see radioaktiivseks jäätmeiks.

⁴³ [Radioaktiivsete jäätmete käitlemise tegevuskava](#), lk 44–45.

⁴⁴ [Eesti vabanes lõpuks radioaktiivsetest jäätmetest – laev asus Sillamäelt teele USA poole](#). Delfi, 09.05.2022.

⁴⁵ Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskuse keskkonnakompleksloa kohaselt on prügilas vastu lubatud võtta veepehmdussetteid (filtermaterjali), milles sisalduvate radionukliidide Ra-228, Ra-228 ja Th-228 maksimaalne aktiivsuskontsentratsioon on väiksem kui 50 kBq/kg või võrdne sellega.

Vee-ettevõtted ei saa aru, kumba Keskkonnaamet eelistab – NORM-jäätmete tekke vältimist või ladestamist

84. Selleks, et hinnata, kas põhjavee töötlemisel tekkivat filtermaterjali on vaja käsitleda NORM-jäätmena, on vaja teha kiirgusohutushinnang.⁴⁶ Keskkonnaamet on aidanud mõnel suuremal vee-ettevõtetel koostada kiirgusohutushinnanguid ning kaalub teistel vee-ettevõtetel nende tegemise vajadust juhul, kui vee-ettevõtted oma keskkonnalubasid muuta tahavad. Keskkonnaamet on koostamas ka kiirgusohutushinnangu tegemise juhust vee-ettevõtetele.

85. Vee-ettevõtted tõid siiski välja, et nende jaoks ei ole selge, kas Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaamet eelistavad NORM-jäätmete tekkimise vältimist (põhjavee puhastusfiltrite väljavahetamist, enne kui need ületavad lubatud kiirgustasemeid ja kvalifitseeruvad NORM-jäätmeteks) või nende ladestamist prügilas ning kumb moodus on just keskkonna ja inimese tervise seisukohast väiksema mõjuga. Esimesel juhul kaasnevad ettevõtetele suuremad kulud seoses filtermaterjali sagedasema vahetamisega. Ka ei pruugi väiksemad vee-ettevõtted teada, et neil võib NORM-jäätmeid tekkida ning et neil tuleb tegeleda kiirgusohutushinnangute tegemisega.

86. Keskkonnaametil selget seisukohta käitlusvaliku eelistamisel ei ole. Amet leiab, et oluline on seirata kambrium-vendi veehaarde veekäitlejate joogivee puhastamise filtermaterjalide kiirgustaset ja kui see materjal liigitub NORM-jäätmeks, tuleb tagada selle kiirgusohutuse seisukohalt ohutu eemaldamine filtritest ja ladestamine Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskuse prügilas. Vastav seirekohustus plaanitakse vee-ettevõtetele lisada nende veekäitlusloa seirenõuete juurde.

87. **Riigikontrolli hinnangul** on Keskkonnaamet 2015.–2021. aastal parandanud oma tegevust seoses NORM-jääkide ja -jätmete käitlemise korraldamisega: on täpsustatud, milliseid toiminguid tohib NORM-jääkide ja -jätmetega teha, olemas on võimalus NORM-jäätmeid ladestada ning 2022. aasta mais viidi riigist käitlemiseks välja metallitööstuse NORM-jäägid, mis olid kogunenud alates 2004. aastast.. Keskkonnaamet ei ole aga vee-ettevõtetele piisava selgusega teada andnud, millist viisi eelistada põhjavee töötlemisel kasutatava filtermaterjali käitlemist ja millised on sellega kaasnevad võimalikud lisakohustused.

88. **Riigikontrolli soovitus Keskkonnaameti peadirektorile:** selleks, et tagada joogiveetöötlusel tekkida võivate NORM-jäätmete ohutu käitlemine, teavitada vee-ettevõtteid paremini nende võimalustest ja võimalikest lisakohustustest (seire, kiirgusohutushinnangu tegemine, filtermaterjali väljavahetamine jms) seoses põhjavee töötlemisel kasutatava filtermaterjali käitlemise ja NORM-jäätmete tekkega.

Keskkonnaameti peadirektori vastus:

Vee puhastamise käigus tekkiva NORMi küsimus puudutab veekäitlejad, kes kasutavad Kambrium-Vendi (Cm-V) või Ordoviitsium-Kambriumi (O-Cm) põhjavett, mis sisaldavad looduslikult raadiumi isotoope Ra-226 ja Ra-228. Vee-ettevõtjate teadlikkuse tõstmiseks on Keskkonnaamet planeerinud järgmistest sammudest koosneva tegevuskava:

⁴⁶ Keskkonnaametil on õigus teatud toiminute puhul nõuda tööandjalt kiirgusohutushinnangu esitamist (vt [kiirgusseadus, § 96–97](#)).

- 1) vee-ettevõtete teavitamine, et tõsta nende teadlikkust veetöötusega kaasneva NORMi tekkimise teemal ning küsida täiendavaid andmeid veetöötusprotsessi ja kasutatavate filtermaterjalide kohta (ca 155 loa omajat, september 2022);
- 2) vee-ettevõtelt kogutud info analüüs (detsember 2022 – jaanuar 2023). Olemasoleva teabe põhjal täiendada seirekohustuse ja/või riikliku seireuuringu korraldamise vajaduse tuvastamine;
- 3) seireuuringu vajaduse tuvastamisel selle ettevalmistus ja läbiviimine, sh finantseerimise taotlemine (märts 2023 – august 2024). Uuringuga mõõdetakse veetöötusjaamade filtermaterjalide radionukliidide sisaldust, mis võimaldaks ametil saada täpsema ülevaate veetööstuse NORMi probleemi ulatusest ja planeerida, kas tulevikus vajame täiendavaid võimalusi NORMi käitlemiseks (lisaks praegu olemasolevale lahendusele laadestada veetööstuse NORM-jäätmed Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskuse Jõelähtme prügilas);
- 4) seireinfo põhjal täiendavate seirekohustuste väljatöötamine Cm-V ja O-Cm põhjavett kasutavatele veekäitlejatele (seireuuringu läbiviimise korral orienteeruvalt september 2024, kui uuringut ei tehta, siis veebruar 2023);
- 5) seirekohustuse juurutamise ettevalmistus (ümarlauad vee-ettevõtjatega, keskkonnalubade muutmise vajaduse teavitus, juhendmaterjalid nendele veetöötusjaamadele, 2 (2) kus radionukliidide aktiivsus-kontsentratsioonid filtermaterjalid ületavad väljaarvamistaset (seireuuringu läbiviimise korral september 2022 – november 2024, kui uuringut ei tehta, siis september 2022 – aprill 2023).

/allkirjastatud digitaalselt/

Ines Metsalu-Nurminen
auditiosakonna peakontrolör

Riigikontrolli soovitused ja auditeeritu vastused

Riigikontroll andis auditi põhjal soovitusi Keskkonnaministeeriumile ja Keskkonnaametile. Keskkonnaminister vastas 29.06.2022 ja Keskkonnaameti peadirektor 28.06.2022.

Üldised kommentaarid auditaruande kohta

Keskkonnaministeeriumi vastus auditi kokkuvõttes toodud soovitustele: Keskkonnaministeeriumi haldusala tegevuste abil on alustatud nii kompleksi keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH), detailplaneeringu uuendamise kui ka ehituse eelprojekti elluviimisega, et tagada ohtlike jäätmete ladestamise võimekuse pikaajaline säilimine, mh erandolukordades ja nende ohtlike jäätmete puhul, mida turuosalisel ei oleks valmis vastu võtma, aga mis võivad osutuda kriitiliseks. Eeldatavalt saavad need protsessid valmis 2023. a. Keskkonnaministeerium on lisaks planeerinud koostada Vaivara jaoks eraldiseisva tegevuskava 2022. a jooksul, mis hõlmab ka omandivormi küsimust. Selleks võetakse arvesse koostatava riikliku jäätmekava eelnõu suundumusi ning lähtutakse jäätmehierarhia põhimõtetest. Kompleks peaks olema selliselt suunitletud, et turutõrkega ohtlike või muude jäätmete puhul on soodustatud just ringlussevõtt ja ladestamine on viimane rakendus, samuti tuleb ladestamise võimekust võimalikult pikaajaliselt säilitada.

Keskkonnaministeerium peab radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga projekti äärmiselt oluliseks. Seetõttu on esitatud eriplaneeringu ja mõjude hindamise ning uuringute tarbeks 2022. aasta kevadel riigieelarve strateegiasse lisataotlus kogusummas 5 466 666 eurot (käibemaksuta) aastateks 2023–2025.

Keskkonnaministeeriumi üldised kommentaarid auditaruande kohta:

Riigikontrolli järeldus: *Seega ei ole pärast 2018. aastat riigi (Keskkonnaministeeriumi) rolli ohtlike jäätmete käitlemise korraldamisel strateegilistes valdkonda juhtivates dokumentides täpsustatud.*

Keskkonnaministeeriumi kommentaar: Vabariigi Valitsus pikendas 25.02.2021 riigi jäätmekava 2014–2020 kuni uue jäätmekava valmimiseni. Keskkonnaminister algatas jäätmekava 2022–2028 koostamise 15.03.2021. Keskkonnaministeerium esitas 27.05.2021 valitsuskabineti nõupidamisele memorandumid „Analüüs ja ettepanekud ohtlike jäätmete valdkonna korraldamise kohta“, milles toodi välja, et oluline on tagada riigipoolne valmidus ohtlike jäätmeid vastu võtta ja vajadusel erakorralistele olukordadele reageerida, kui ohtlike jäätmete eraturg mingil põhjusel ei toimi ning tekib vajadus korraldada ohtlike jäätmete erakorraline ladustamine või ladestamine.

Riigikontrolli järeldus: *Riigikontrolli hinnangul ei ole Keskkonnaministeerium piisava selgusega väljendanud strateegilistes dokumentides, mis on osapoolte rollid ohtlike jäätmete käitluse korralduses, ega andnud selget signaali ettevõtetele, kas Eestis on vajalikud mingid (miinimum)jäätmekäitlusvõimsused ja mis juhul Keskkonnaministeerium sekkub jäätmekäitlusturule.*

Keskkonnaministeeriumi kommentaar: Keskkonnaministeeriumi poolt 27.05.2021 valitsuskabineti nõupidamisele esitatud memorandumis toodi välja, et riigi omandis oleva Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskusega on hetkel loodud riigipoolne valmidus ohtlike jäätmeid vastu võtta, käidelda, kõrvaldada ja vajadusel erakorralistele olukordadele reageerida läbi Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse. Memorandumis on toodud, et erasektor on loonud valmiduse ohtlike jäätmete taaskasutamiseks ja kõrvaldamiseks jäätmete põletamisena. Memorandumis oleme märkinud, et alternatiivina on võimalik ka ohtlike jäätmete vedu käitluseks välisriikidesse, kuid see eeldab eelnevaid kokkuleppeid ja piisavaid jäätmete koguseid. Ohtlike jäätmete riikidevahelisel veol peab arvestama, et sihtriigi pädev asutus, transiidikoht võib keelduda jäätmete veost.

Riigikontrolli järeldus: *Riigikontrolli hinnangul on lubamatu, et Keskkonnaministeerium ei ole Vaivara OJKK majandamis- ja omandiküsimuses ikka veel otsust teinud. Eri analüüsidele vaatamata ei ole selge, mis on keskuse tulevikuperspektiiv ja mil määral peab riik panustama selle ülalpidamisse. Senine majandamisvorm, kus vastutus keskuse majandamise eest on jagatud riigi ja käitaja vahel ning reguleeritud lühiajalise lepinguga, ei ole end õigustanud, kuna käitajal puudub kohustus ja ka motivatsioon teha investeeringuid.*

Keskkonnaministeeriumi kommentaar: Keskkonnaministeeriumi poolt 27.05.2021 valitsuskabineti nõupidamisele esitatud memorandumis paluti otsustada Keskkonnaministeeriumil liikuda edasi tegevustega Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse ammendumud ladestusala korrastamiseks ja täiendava ladestamise infrastruktuuri rajamiseks, kasutades selleks muu hulgas õiglase ülemineku fondi vahendeid summas 2 miljonit eurot ning Keskkonnaministeeriumil töötada välja täiendavate jäätmekäitlustegevuste välja arendamise pikaajaline tegevuskava.

Memorandumis toodi välja, et tagamaks riigipoolne valmidus ja kohustus korraldada ohtlike jäätmete valdkonna tegevust, tuleks tagada Vaivaras ohtlike jäätmete ladestamise võimekus ka pärast 2022. aastat või seniste kerge täitumist. Selleks on vaja võtta kasutusele seni rajamata, kuid algselt projekteeritud 4 ladestusala ja algatada vajaliku taristu loomine koos Vaivara OJKK pikaajalise tegevusplaani koostamisega. Tegevusplaan peaks hõlmama ringmajandusele suunitletud pikaajalist vaadet ja tegevussuundade laiendamist, ettevõtluskeskkonna mitmekesistamise eesmärki ja Vaivara OJKK omandivormi selliselt, et teostatud investeeringud tagasi teenida.

Riigikontrolli järeldus: *66. Keskkonnaministeeriumi kohustus on tagada kõigi Eesti inimeste kiirgusohutus, sh radioaktiivsetest jäätmetest tuleneva kiirguse eest. Kiirgusohutuse tagab ja sellega kaasnevad kulud katab üldjuhul radioaktiivsete jäätmete tekitaja. Keskkonnaministeerium peab korraldama kiirgusohutusega seotud tegevusi selliselt, et radioaktiivseid jäätmeid tekiks võimalikult vähe ning tagatud oleks nende ohustamine, s.t nõuetekohane käitlemine.*

Keskkonnaministeeriumi kommentaar: Keskkonnaministeerium soovib täpsustada, et [kiirgusseaduse § 61 lõike 4](#) kohaselt korraldab radioaktiivsete jäätmete vahe- ja lõppladustamist Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

Riigikontrolli soovitus	Auditeeritute vastused
<p>Riigi roll ohtlike jäätmete käitlemise korraldamisel</p> <p>18. Riigikontrolli soovitus keskkonnaministrile:</p> <ul style="list-style-type: none"> Sõnastada uues jäätmekavas selgelt, mis on Keskkonnaministeeriumi roll seoses ohtlike jäätmete käitlemisega ning kas ja milliseid ohtlike jäätme käitlemise võimalusi riik ise pakub või millesse ja mis kujul sekkub. Seejuures täpsustada turutörke tähendust ohtlike jäätmete käitluse kontekstis. Prioritiseerida koostöös Keskkonnaametiga tegevusi/projekte, mis on vajalikud oluliste jäätmekäitlusvõimaluste loomiseks, eriti nende ohtlike jäätmete puhul, mis kipuvad ladudesse kuhjuma ning mille ekspordi või käitlemise võimalused Eestis on piiratud. <p>p-d 1–17</p>	<p>Keskkonnaministri vastus:</p> <p>Keskkonnaministeerium arvestab osaliselt soovitusel. 2022. a lõpus valmib riigi jäätmekava, kus kajastatakse ka Keskkonnaministeeriumi rolli seoses ohtlike jäätmete käitlemisega, sh sellega, milliseid ohtlike jäätmete käitlemise võimalusi riik ise peab ohtlike jäätmete käitluse kui terviku korralduseks tagama ja haldama. Jäätmekavas täpsustatakse turutörke tähendust.</p> <p>Keskkonnaministeerium arvestab osaliselt soovitusel. Ohtlike jäätmete osas näeme, et oluline on tagada ohtlike jäätmete käitlemise riigipõhine võimekus, sh põletamine ja ladestamine, aga on eelisjärjekorras tagatud ringlussevõtu soodustamise raamistik ning maandatud risk, et ohtlikud jäätmed hakkavad kuhjuma. Keskkonnaamet jälgib protsessides seaduses sätestatud kohustusi.</p>
<p>Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse majandamine</p> <p>65. Riigikontrolli soovitus keskkonnaministrile:</p> <ul style="list-style-type: none"> Teha niipea kui võimalik otsus Vaivara OJKK pikaajalise ja jätkusuutliku majandamise huvides selle majandamismudeli kohta. Otsuse tegemist ei takista praegused arendustegevused ning see annaks turuosalistele võimaluse olukorraga arvestada. Vaivara OJKK tulevikuplaane tehes tuleks arvestada oluliste asjaoludega nagu uue ladestusala võimalik kiire täitumine, keskuse geograafiline asukoht, ladestusala majandamisega seotud tegelikud kulud ja ladestatavate jäätmete tegelik kõiki kulusid kattev ühikuhind. Tagada saastetasu võimaliku kasutamise asemel Vaivara OJKK tegevuse vastavus jäätmeseadusele (§ 341), et ladestamise tasu kataks prügi rajamise, kasutamise ja sulgemisega seotud kulud. Vaivara OJKK tegevuse toetamine riigi poolt peab olema sotsiaal-majanduslikult ja keskkonna seisukohalt hästi põhjendatud. <p>p-d 19–64</p>	<p>Keskkonnaministri vastus:</p> <p>Otsuste tegemiseks on vajalik terviklik vaade. Keskkonnaministeerium on valmistamas ette Vaivara OJKK jaoks tegevusplaani, mis hõlmab ka omandivormi küsimust, ja arvestame Riigikontrolli ettepanekuga, et need punktid peaksid olema selles kajastatud.</p> <p>Keskkonnaministeerium on planeerinud Vaivara jaoks eraldiseisva tegevuskava 2022 ja selle üks eesmärk on saavutada keskuse isemajandamise võimekus, sh ladestustasu määramine, mis kataks prügi sulgemisega seotud kulud. Kaalume seda, missugune süsteem on selleks kõige tõhusam.</p> <p>Ka saastetasu roll on neid kulusid katta ja peaski olema selle jaoks suunitletud „saastaja maksab printsipi“ alusel ja sellekohaseks kasutuseks eraldatud. Samas nõustume, et praegu ei ole tagatud ei „saastaja maksab“ printsipi terviklik täitmine saastetasudega ja nende kasutamisega ega ka see, et jäätmeseaduse § 341 alusel oleksid kulud kõikehõlmavalt jätkusuutlikult kaetud, ehk see punkt vajab lahendamist.</p> <p>Saastetasustamise puhul märgime samas, et kuna selle roll on laiemalt ka keskkonnakasutuse suunamine, siis igal juhul tuleb seda hinnata mõlemast lähtekohast tulenevalt – keskkonnakestlikuma otsuse soodustamine ja sellele alternatiivkulu tagamine ning lisaks keskkonnakaitsekulutuste ja -häiringu hüvitamine.</p>
<p>Radioaktiivsete jäätmete käitlemise korraldus</p> <p>79. Riigikontrolli soovitus keskkonnaministrile: selleks, et tagada tehnilike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspäiga õigeaegne valmimine aastaks 2040, seada koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Rahandusministeeriumiga kõigi poolt prioriteetseks tegevuseks tehnilike radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspäiga rajamine ja teha vastav taotlus 2023.–2026. aasta riigieelarve strateegiasse 2022. aasta sügisel, et rahastus oleks olemas vähemalt aastateks 2024–2026, võimaluse korral pikemaks perioodiks.</p> <p>p-d 66–78</p>	<p>Keskkonnaministri vastus:</p> <p>Keskkonnaministeerium peab projekti äärmiselt oluliseks. Seetõttu esitasime eriplaneeringu ja mõjude hindamise ning uuringute tarbeks 2022. aasta kevadel riigieelarve strateegiasse lisataotluse käibemaksuta kogusummas 5 466 666 eurot aastateks 2023–2025. Riigikontrolli soovitus hõlmab ka aastat 2026.</p> <p>Oleme teadlikud, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on samuti esitanud riigieelarve strateegia lisataotluse, mis hõlmab perioodi 2026–2028 eelarvevajadusi.</p>
<p>88. Riigikontrolli soovitus Keskkonnaameti peadirektorile: selleks, et tagada joogiveetöötusel tekkida võivate NORM-jäätmete ohutu käitlemine, teavitada vee-</p>	<p>Keskkonnaameti peadirektori vastus: Vee puhastamise käigus tekkiva NORMi küsimus puudutab veekäitlejad, kes kasutavad Kambrium-Vendi (Cm-V) või Ordoviitsium-Kambriumi (O-Cm) põhjavett, mis sisaldavad looduslikult raadiumi isotoope Ra-226 ja Ra-228. Vee-ettevõtjate teadlikkuse</p>

Riigikontrolli soovitus	Auditeeritute vastused
<p>ettevõtteid paremini nende võimalustest ja võimalikest lisakohustustest (seire, kiirgusohutushinnangu tegemine, filtermaterjali väljavahetamine jms) seoses põhjavee töötlemisel kasutatava filtermaterjali käitlemise ja NORM-jäätmete tekkega.</p> <p>p-d 80–87</p>	<p>tõstmiseks on Keskkonnaamet planeerinud järgmistest sammudest koosneva tegevuskava:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vee-ettevõtete teavitamine, et tõsta nende teadlikkust veetöötusega kaasneva NORMi tekkimise teemal ning küsida täiendavaid andmeid veetöötusprotsessi ja kasutatavate filtermaterjalide kohta (ca 155 loa omajat, september 2022); 2) vee-ettevõtelt kogutud info analüüs (detsember 2022 – jaanuar 2023). Olemasoleva teabe põhjal täiendada seirekohustuse ja/või riikliku seireuuringu korraldamise vajaduse tuvastamine; 3) seireuuringu vajaduse tuvastamisel selle ettevalmistus ja läbiviimine, sh finantseerimise taotlemine (märts 2023 – august 2024). Uuringuga mõeldetakse veetöötusjaamade filtermaterjalide radionukliidide sisaldust, mis võimaldaks ametil saada täpsema ülevaate veetööstuse NORMi probleemi ulatusest ja planeerida, kas tulevikus vajame täiendavaid võimalusi NORMi käitlemiseks (lisaks praegu olemasolevale lahendusele ladestada veetööstuse NORM-jäätmed Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskuse Jõelähtme prügilas); 4) seireinfo põhjal täiendavate seirekohustuste väljatöötamine Cm-V ja O-Cm põhjaveet kasutavatele veekäitlejatele (seireuuringu läbiviimise korral orienteeruvalt september 2024, kui uuringut ei tehta, siis veebruar 2023); 5) seirekohustuse juurutamise ettevalmistus (ümarlauad vee-ettevõtjatega, keskkonnalubade muutmise vajaduse teavitus, juhendmaterjalid nendele veetöötusjaamadele, 2 (2) kus radionukliidide aktiivsuskontsentratsioonid filtermaterjalis ületavad väljaarvamistaset (seireuuringu läbiviimise korral september 2022 – november 2024, kui uuringut ei tehta, siis september 2022 – aprill 2023).

Auditi iseloomustus

Auditi eesmärk

Auditi eesmärk oli anda hinnang ohtlike jäätmete käitluse korraldamisele ja rahastamisele, eelkõige aga Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskuse tegevuse korraldamisele pärast 2018. aastat.⁴⁷ Radioaktiivsete jäätmete puhul on antud hinnang kavandatud tegevuste elluviimise tähtaegsusele ja rahastusele ning riigipoolsete selgete suuniste andmisele käitluseks (NORM-jääkide/-jäätmete puhul).

Hinnangu andmise kriteeriumid

Auditiga otsiti vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Kas Keskkonnaministeerium on tulnud toime varasemate probleemidega ja täidab oma rolli ohtlike jäätmete käitlemise korraldamisel?
2. Kas Keskkonnaministeeriumi omandis olev Vaivara ohtlike jäätmete käitluskeskust majandatakse moel, mis ei saasta keskkonda ja on majanduslikult jätkusuutlik?
3. Kas radioaktiivsete jäätmete (tehislike ja looduslike madala aktiivsusega radioaktiivsete ehk NORM-jääkide/-jäätmete) puhul on riik (Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium) taganud võimalused nende ohutuks käitlemiseks?

Hinnangu andmise kriteeriumid:

- Ohtlike jäätmete käitus on paranenud võrreldes eelnevate aastatega (võrreldes 2020. ja varasemate aastatega). Ohtlike jäätmete käitlemiseks on olemas piisavalt käitlusvõimsusi ja ekspordivõimalusi.
- Keskkonnaministeeriumi roll ohtlike jäätmete käitlemisel on selgelt kirjas strateegilistes dokumentides ja see on selge ka teistele osapooletele (erasektorile) (ja sellest on asjaosalisi ka teavitatud).
- Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaamet on välja selgitanud problemaatilisemad ohtlike jäätmete vood ja pööranud tähelepanu nende käitlusvõimaluste nappusele, kuhjumisele jms ning soosinud ohtlike jäätmete käitlusvõimsuste (eelkõige ringlussevõtu) loomist.
- Riigil on olemas raha ja selge rahastamismudel oma kohustuste täitmiseks seoses ohtlike jäätmete käitlemise korraldusega.
- Vaivara OJKK tegutsemiseks on sätestatud selged nõuded (sh seirele), ei reostata keskkonda, sh põhja- ja pinnavett (ringkraav on puhastatud), prügila on kaetud vastavalt projektile, nõrgveepuhasti puhastab vee nagu nõutud.
- Maksumaksja ei maksa Vaivara OJKK tegevusele peale, s.t saastaja (jäätmete tekitaja) katab kulud. Ladestamisele minevate ohtlike jäätmete käitluse teenustasu hind katab tehtavad kulutused (sh prügila katmine, nõrgvee puhastus, amortisatsioon, tööjõukulud, jooksevkulud, ladestuskärgede rajamine, planeeringud jms).
- Keskkonnaministeerium on koostöös teiste riigiasutustega teinud otsuse Vaivara OJKK parima omandi- ja majandamisvormi kohta.
- Radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamiseks on tellitud keskkonnauuringud ja algatatud detailplaneering (uuringute valmimise aeg 2023). Viivitusi ajakavas ei ole toimunud.

⁴⁷ Riigikontroll on ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitluse korraldust auditeerinud [2015. a](#) ja [2018. a](#).

- On olemas / kavandatud raha lõppladustuspaiga rajamiseks (riigieelarvest, mujalt).
- Keskkonnaministeeriumil ja Keskkonnaametil on ülevaade NORM-jääke ja -jätmeid tekitavatest ettevõtetest (sh jäätmete kuhjumisest) ning nende ohutustamise kavadest, kiirgusohutushinnangutest. Tagatakse, et jäätmed saavad ohutult ja lisakulusid riigile tekitamata käideldud.
- Keskkonnaministeerium ja Keskkonnaamet on hinnanud, millised on parimad moodused NORM-jääkide/-jätmete vältimiseks/ohutustamiseks. NORM-jääkide/-jätmete tekitajaid on sellest teavitatud.

Auditi ulatus ja käsitusviis

Seoses ohtlike jäätmete käitluse korraldusega on antud hinnang Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaagentuuri ja Keskkonnaameti tegevusele. Seoses radioaktiivsete jäätmetega on antud hinnang Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaameti tegevusele.

Auditeeritud periood oli 2018. aastast kuni 2022. aasta I veerandini, kohati varasem periood. Jäätmeandmetest on vaadeldud andmeid 2018.–2020. aasta kohta (võimaluse korral uuemaid) ning võrreldud neid eelnevate aastate omadega.

Andmeallikad: arengukavad, õigusaktid, riigieelarve strateegia jms; auditeeritute vastused 2018. aasta auditi soovitude täitmise kohta; auditeeritute avalikult kättesaadav info (kodulehed, avalik dokumendihaldus); dokumentide, andmete, projektiraportite jms päringud ja küsimine auditeeritavatel; projekti-andmebaaside vaatlus (Keskkonnainvesteeringute Keskuse andmesüsteem ehk KIKAS, struktuuriotetuste register ehk SFOS); jäätmekäitluse ja keskkonnalubadega seotud andmebaasid (jäätmearuandluse infosüsteem ehk JATS, tarkvara Tableau, keskkonnaotsuste infosüsteem ehk KOTKAS); paikvaatlus (Vaivara OJKK); intervjuud.

Tabel 2. Isikud, keda auditi käigus intervjueriti, kellelt infot küsiti

Asutus	Nimi, positsioon
Keskkonnaministeerium	Kaupo Heinma asekantsler Aire Rihe nõunik kestliku arengu ja rahastuse teemal Sigrid Soomlais keskkonnakorralduse osakonna juhataja Piret Otsason keskkonnakorralduse osakonna nõunik (ohtlikud jäätmed) Maarja Kilter valitsemisala siseauditi juht Maria Leier välisõhu ja kiirgusosakonna peaspetsialist Marily Jaska välisõhu ja kiirgusosakonna nõunik Olav Ojala veeosakonna nõunik (jääkreostus)
Keskkonnaamet	Katrin Kaare jäätmebüroo peaspetsialist Ilmar Puskar kliima- ja kiirgusosakonna juhataja Karin Muru kliima- ja kiirgusosakonna nõunik Tarmo Tehva järelevalveosakond, Harjumaa büroo juhataja Siim Viiksaar Ida-Virumaa büroo inspektor Rene Rajasalu keskkonnakasutuse järelevalve arendusosakonna peainspektor Kadi Ann Busch jäätmebüroo vanemspetsialist Saima Jürmann Ida-Virumaa büroo juhtivinspektor
Keskkonnaagentuur (KAUR)	Avo Sipelgas haldus- ja tehnikaosakonna juhataja Merike Liiver keskkonnakasutuse osakonna peaspetsialist Jan Markus Raudik keskkonnakasutuse osakonna peaspetsialist
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Keiu Käära ühisosakonna haldustalituse riigivara nõunik Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi funktsioonis
Rahandusministeerium	Rando Kängsepp riigieelarve osakonna nõunik

Asutus	Nimi, positsioon	
Ohtlike jäätmete käitlejad	Steve Vili	ASi EcoPro tegevjuht
	Janis Lorenz	ASi Epler&Lorenz juhataja
	Triin Arujõe	TÜ Kliinikumi keskkonnaosakonna juhataja
	Kalle Kikas	ASi Kunda Nordic Tsement keskkonnajuht
Vee-ettevõtted	Pille Aarma	Eesti Vee-ettevõtete Liidu tegevjuht
	Nele Nilb	AS Viimsi Vesi
	Kristiina Soovik	AS Tallinna Vesi
	Priit Kappak	AS Tallinna Vesi
	Andra Villers	OÜ Järve Biopuhastus
	Lembitu Merdik	Mativesi OÜ, Pärnu
	Siim Välgmann	AS Tartu Veevärk
	Sergei Kivi	Raven OÜ (Harjumaa)
	Karin Nagel	Võru Vesi AS
AS A.L.A.R.A.	Joel Valge	juhataja
	Ivo Tatrik	keskkonnatehnika nõunik
	Alari Kruusvall	keskkonnatehnika spetsialist

Auditi lõpetamise aeg

Auditi toimingud lõpetati mais 2022.

Auditi meeskond

Auditi meeskonda kuulusid Riigikontrolli auditiosakonna auditijuht Airi Andresson ja vanemaudiitor Viire Viss.

Kontaktandmed

Auditi kohta saab lisainfot Riigikontrolli kommunikatsiooniuksusest tel +372 640 0704 või +372 640 0777, e-post riigikontroll@riigikontroll.ee

Auditiaruande elektrooniline koopia (pdf) on saadaval koduleheküljel www.riigikontroll.ee.

Auditiaruande kokkuvõte on saadaval ka inglise keeles.

Auditiaruande number Riigikontrolli asjaajamissüsteemis on 80093.

Riigikontrolli postiaadress on:

Kiriku 2/4
15013 TALLINN
Tel +372 640 0700
riigikontroll@riigikontroll.ee

Riigikontrolli varasemaid auditeid ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete valdkonnas

25.09.2018 – Ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise järelaudit

08.06.2015 – Ohtlike ja radioaktiivsete jäätmete käitlemine

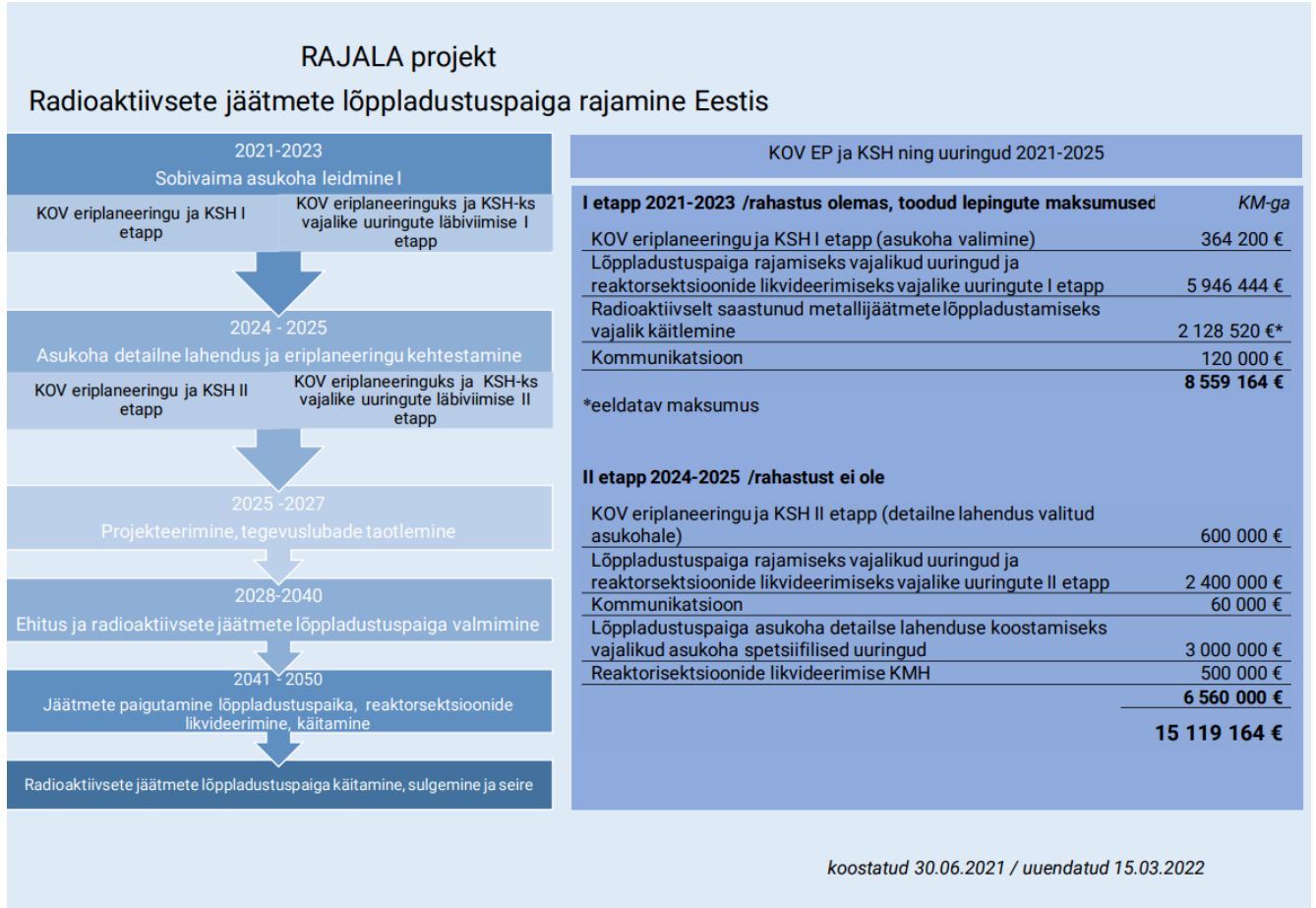
05.01.2007 – Lõuna-Eesti ohtlike jäätmete kogumiskeskuse rajamine

12.07.2006 – Ohtlike jäätmete käitlemine vaheladudes ja prügilates

Kõik aruanded on kättesaadavad Riigikontrolli koduleheküljelt www.riigikontroll.ee

Lisa A. Radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise ajakava ja rahastusvajadus

Kogu projekti esialgseks maksumuseks hinnati 2019. aastal valminud radioaktiivsete jäätmete riiklikus tegevuskavas 90 miljonit eurot. Kalkulatsioonid tehti 2015. aasta hindades.

KOV – kohalik omavalitsus, EP – eriplaneering, KSH – keskkonnamõju strateegiline hindamine, KMH – keskkonnamõju hindamine.

Allikas: Keskkonnaministeerium